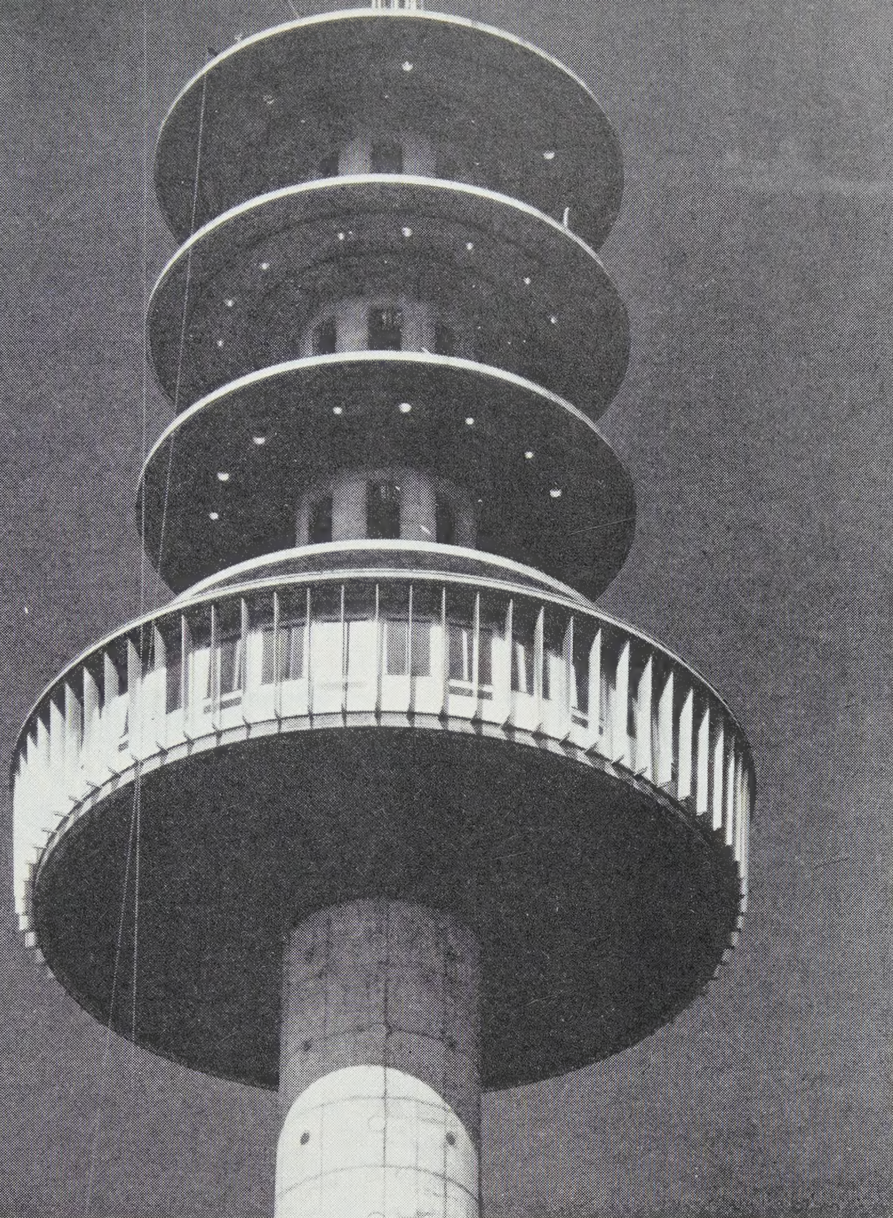
KR

19 ARKITEKTEN

LD
byggedag i København
aliseringens indflydelse på arkitekturen
rumkunst

DDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

EKTEN ÅRG. 63 1961 NR. 19 SIDE 337-352 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 12. SEPTEMBER 1961

Fjernmeldetårn, Hannover.
Overpostdirektionens arkitektafdeling, Hannover.
Totalhøjde incl. speciel antenne 152 m.

I 1905 indviedes Københavns Raadhus,

bygget af arkitekt *Ny*

og udsmykkedes bl. andet med *Carl Aarsleffs*

vægterfi

1960 stod Københavns nye v tegn, SAS-bygningen, færdig. S udsmykning af skyskraberens fa de benyttede arkitekt, profes Arne Jacobsen, farvede emaljegl plader — Emauglas.

Emaugla

Emauglas er uforande ligt

Emauglas er 4-5 gange stærkere end normalt glas

Emauglas fås i 17 farve

Glaces de **Boussois**

BOUSSOIS er Frankrigs største producent og eksportør af vinduesglas.

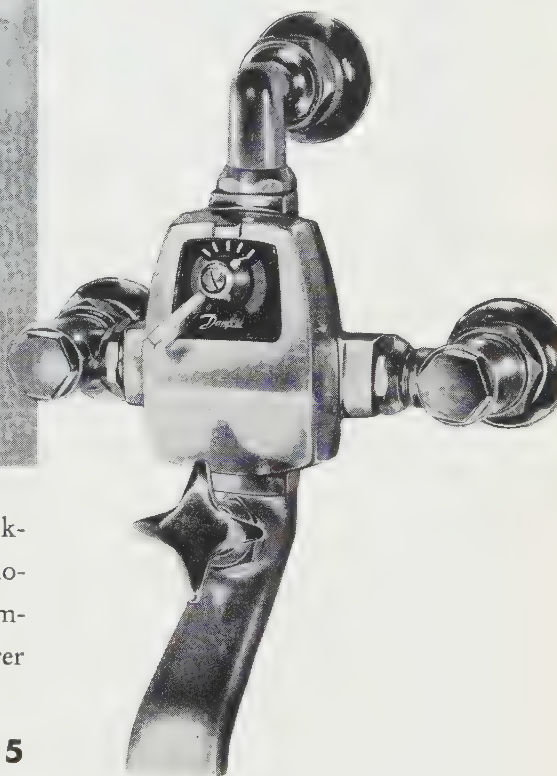
Oplysninger og råd: Spørg Deres sædvanlige glasleverandør eller direkte: Service Exportation des Gla de Boussois, 22, boulevard Malesherbes, Paris 8.

fd

Danfoss termostatiske blandeventil type BLV-15

giver ikke alene komfort, men sparer både vand, varme og tid

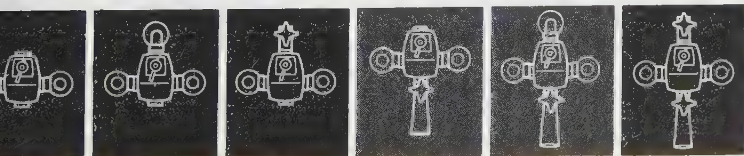
nd af konstant temperatur til badekar, bruser, håndvask, køk-nbatteri eller hvorsomhelst det måtte ønskes. Danfoss termo-tiske blandeventil kompenserer øjeblikkeligt for tryk- og tem-aturvariationer på koldt- og varmtvandstilgangen og sikrer nstant temperatur uafhængigt af sådanne variationer.

ANFOSS BLANDEVENTIL TYPE BLV-15

udført for normalinstallation, d. v. s. koldtvandstilgang til højre varmt vand til venstre. Alle forskruninger passer til standard-ings, derfor let at montere. Foruden det termostatiske element eres der specielt formgivet fittings, bl. a. girafhaner og »kar-le«. Rekvirer udførligt brochuremateriale.

Danfoss

FABRIK FOR AUTOMATISKE KONTROLAPPARATER

Nordborg telefon (044) 5 22 22
København telefon HI 31 00
Odense telefon 11 50 75
Aalborg telefon 3 54 11
Århus telefon 3 55 11
Herning telefon 28 11

1388

...mmenligninger sætter gang i tankerne, og sammenligninger danner en systematisk metode for bedømmelse af konstruktionsmuligheder og kvali...

...LLAN CHRISTENSEN & CO

...rksteder for kvalitetsarbejde i træ, metal og glas

DK	TRÆ · METAL · GLAS
N	TRE · METAL · GLASS
S	TRÄ · METALL · GLAS
IS	TRÉ · MÁLMUR · GLER
SF	BUU · METALLI · LASI
GB	WOOD · METAL · GLASS
NL	HOUT · METAAL · GLAS
D	HOLZ · METALL · GLAS
F	BOIS · MÉTAL · VERRE
I	LEGNO · METALLO · VÉTRO
E	MADERA · METALLO · VIDRIO
P	MADEIRA · METAL · VIDRO
H	FA · FEM · KVARC HOMOK
CS	DREVO · KOV · SKLO
YU	DRVO · METAL · STAKLO
SU	ДЕРЕВО · МЕТАЛЛЪ · СТЕКЛО
R	LEMN · METAL · STICLA
BG	ДЪРВО · МЕТАЛЪ · СТЪКЛО
GR	ΞΥΛΟΝ · ΜΕΤΑΛΛΟΝ · ΓΥΑΛΙ
TR	TAKTA · MADEN · CAM

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.

edaktion:
oul Erik Skriver (ansv.)
hr. Enevoldsen
edaktionsudvalg:
han Pedersen (leder), David Birnbaum, Jarl Heger, Arne Karl-
n, Henning Meyer og Finn Monies.
nnonceredaktion:
ertel Barnholdt (annoncechef)
illian Schmidt (sekretær)
edaktionens adresse: Nyhavn 43, København K, Minerva *6200.
dsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage
r udsendelsesdagen.
ris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 58 kr. årlig.
gnerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den
nsvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er
ngivet, kan artiklerne ses som et udtryk for Danske Arkitekters
andsforbunds standpunkttagen.

RINDRINGSLISTE
ONKURRENCER

ffentlig projekt-konkurrence om et seminarium Aalborg
flevering: 29. september 1961.
Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bred-de 66.

ternational konkurrence om tæppemønstre
ternational konkurrence om tæppemønstre udskrevet af det gelske firma *Carpet Trades Limited.* Afleveringsdato: 30. septem-r 1961. Anmeldelsesblanketter og nærmere oplysninger fås ved envendelse til: Carpet Trades Limited. P. O. Box No. 5, Mill reet, Kidderminster, England.

ffentlig projekt-konkurrence
n en ny handelshøjskole i Sønderborg
levering: 1. oktober 1961.
Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bred-de 66.

ffentlig projekt-konkurrence
n en kreditforeningsbygning i Herning
levering: 14. oktober 1961, (kun for jydske arkitekter).
Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bred-de 66.

fentlig projekt-konkurrence om vej- og bebyggelses-an i Lille Værløse
levering: 25. oktober 1961.
Program og bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bredgade 66.

RKITEKTENS FORLAG
yhavn 43, København K. Minerva *6200.
ontortid: 9–16³⁰, lørdag 9–13.

I dette hæfte indlæg fra:
Compagnie de Saint-Gobain, Paris
Carl F. Petersen

Nordisk idékonkurrence om byplan for Valstaområdet i Märsta

Aflevering: Udsat til den 31. oktober 1961. Program og bilag til ger nemsyn i sekretariatet. Depositum kr. 130,00 indbetales t D.A.L.s sekretariat, Bredgade 66, Kbh., K.

International idékonkurrence om kirkebyggeri udskrevet af Det danske Kirkeministerium

Aflevering: 1. november 1961.

Program med bilag udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bred gade 66, mod betaling af kr. 25,00.

International idékonkurrence om byplan for Maspalomas Costa Canaria

Registrering: 1. juni – 1. august 1961. *Forespørgsler:* 1. juni – 1. ok tober. *Aflevering:* 15. december 1961. Nærmere oplysninger or konkurrencen fås i D. A. L.s konkurrenceudvalg, Bredgade 66 København K. Tlf. MInerva 1290.

Nordisk idékonkurrence om udformning af gravlund på Alfaset i Oslo

Aflevering: 15. januar 1962.

Program med bilag ligger til gennemsyn i D.A.L.s sekretariat Bredgade 66, København.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Arkitekten nr. 19/1961

Text på annoncesiderne

Lufthuset kommer nu til Danmark

Man har i U.S.A. haft luftoppustede udstillingshaller i mange år, men det er ikke mere end tre år siden, det oppustede lufthus blev anvendt første gang som produktivfremmende foranstaltning.

Det var en bygmester, M. Brown, i Cleveland, U.S.A., hvor man har et klima, der ofte slår den jævne byggerytme i stykker, som tvunget af omstændighederne vovede at lade Domestic Film Products Company i Millersburg, Ohio fremstille et lufthus af en sådan størrelse, at et parcelhus kunne stå i det.

Det blev 30 meter langt, 10 meter højt og 15 meter bredt og vægten blev ialt 540 kg.

Når bulldozeren har jævnet grunden og fundamentudgravningen er overstået, anbringes byggematerialerne tæt omkring grunden, og derefter lægges lufthuset udover både byggeplads og materiale og forankres til grunden med et kabel og pæle i en indbyrdes afstand på ca. en meter.

To blæsere, der hver har en 3/4 hk. motor, er anbragt i den ene ende af huset, og de kan puste luft ind i lufthuset på samme måde, som man blæser en ballon op, på ca. én time. Fire mand ordner det hele og der anvendes ikke barduner.

I hver ende af huset er der sluser som døre. Til førsel af flere materialer, end der fra starten er anbrag inde i lufthuset, sker på transportbånd, som løber gen nem den ene dør.

Parcelhuset opføres og lukkes, medens lufthuset stå over det, hvorpå luften lukkes ud og lufthuset fjernes

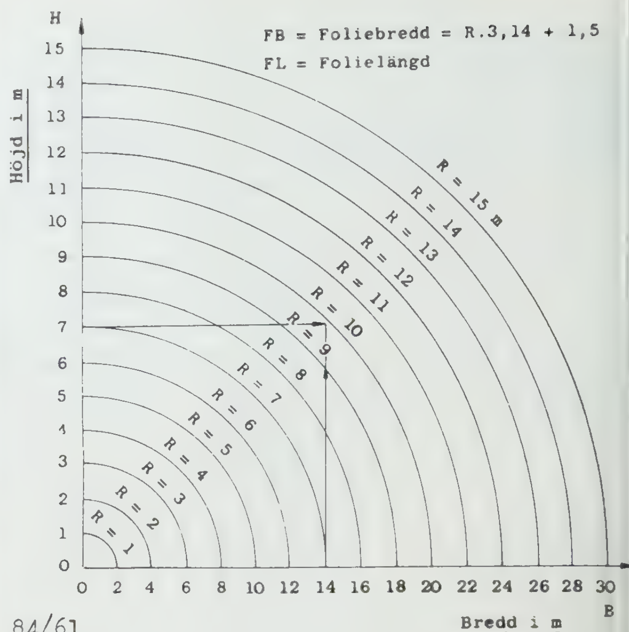
Huset opvarmes med en oliebrænder, som ved ud vendige temperaturer på ÷ 7° celcius giver 10° C. lufthuset, selv ved stærk blæst.

Erfaringen fra bygmester Browns første lufthus fi andre til at bruge samme metode og nu bygges de tusinder parcelhuse under lufthuse i de vanskelig klimaområder i U.S.A.

Det næste land, som fandt ideen god, var England Her var det imidlertid ikke så meget frosten, der slo byggerytmen i stykker, men den vedholdende regn Ideen blev taget op i Frankrig og vandrede derfra ti Tyskland og Sverrig og nu er tiden moden til, at denn produktivitetsfremmende foranstaltning også indføre i Danmark.

Det er firmaet Hotaco, der har indført lufthuset Danmark. Det er den svenske udgave, „SM Uveten ballong“, der er fremstillet af A/B Svenska Metall verken Väsbyverken, Upplands, Väsby.

FROSTSIKKER

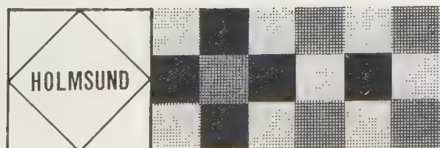

Den svenske byggeballon er fremstillet af plasticfolie og man meddeler i en udsendt tryksag fra A/B Svenska Metallverken:

„De største fordele ved at bruge en byggeballon er, at den beskytter både mennesker, materiale og værktøj mod vejr og vind. Man kan bygge uanset vejret og holde et byggeprogram. Folien kan bruges flere gange

„Byggecentrum", København. Interiør fra stand med HOLMSUND vinyl gulve.

De får størst glæde af HOLMSUND

-det danske vinylgulv

Gå ind og se Holmsund vinyl gulvene på udstillingen i »Byggecentrum«, Gyldenløvesgade 19, K.

EVERS & CO. A/S · FREDERIKSBERG ALLE 18-20 · KBHVN. V · HI 2001

på forskellige byggepladser, når man behandler den ordentligt, og når folien ikke mere kan bruges til ballonen, er folien alligevel brugbar til fugtmembran, afdækninger og meget andet".

Ballonen fremstilles i størrelser, der passer til formålet, ved at svejse folier sammen. Folierne fås i bredder på 1300, 2000, 4000, 5000 og 6000 mm og svejsningen foregår ved et håndsvejseapparat til 220 volt.

Har man brug for en ballon, som er 7 meter høj og 14 meter bred, kan man umiddelbart på illustrationen aflæse, at ballonens radius da må være ti meter.

I firmaets beskrivelse er gjort rede for, hvorledes man udmåler folierne til et rektangulært hus, og der står også, hvorledes lufttilførslen skal ske, og naturligvis hvorledes en luftsluse arrangeres.

Lufthuse er nu ved at blive aktuelle, og Byggecentrum vil på forskellig måde drage omsorg for, at lufthuset kan blive demonstreret rundt omkring i landet. Det sker første gang på Sønderjyllands Erhvervsråds udstilling i Aabenrå d. 9.–17. september og endvidere i Aalborg d. 21., Skive d. 23., Århus d. 25., Vejle d. 27. og Odense den 29. september. I Kalundborg d. 2. og i Nykøbing F. d. 5. oktober i forbindelse med vandreudstillingen „Byg hele Året".

Brochure om „SM Uveten-ballong" kan fås gennem Byggecentrums Brochuretjeneste, hvortil man blot kan skrive eller ringe. SfB systemets betegnelse for ballonen er SfB Ln6. *BC-TT*

Universalkedler og kedelunits på forsommerens varmemesse i Forum

Den danske tunge er på det senere blevet beriget me endnu et af disse dansk-angloamerikanske blanding ord, som det nok vil vise sig umuligt at få udrydde nu det er sluppet indenfor. *Kedelunits*, som har være brugt en del i svensk småhusbyggeri i adskillige år, e ved at finde ind også her i landet. Kedelunits er, so ordet antyder, enheder af kedler og altså noget mere Dette mere er for eksempel olieforfyr, kontrolorgane cirkulationspumpe og indbygget varmtvandsbeholde det hele smukt emballeret i en skabslignende indpak ning, der kan være emaljeret. En fortræffelig og ti talende idé, der imødekommer kravet om at spar på udenoms-kvadratmetrene i parcelhuse, hvor olie fyrets fremtrængen motiverer udeladelse af et selv stændigt fyrrum.

Varmemessen i Forum i København i juni måne viste flere tiltalende løsninger på sådanne fyrings enheder, danske og flere udenlandske. Flere svensk typer har røgafgangsstutsen anbragt ovenpå kedlen Det er ikke gjort for ved traditionel dansk skorstens tilslutning at røve nogle af den i forvejen betænkelig lave eenfamiliehusskorstens metre, men fordi lette og selvfølgelig velisolerede – pladejernsskorstene bru ges en hel del på den anden side Øresund. Disse skor stene, der ikke vejer ret meget, står ovenpå kedlen og har til tider også en let befæstigelse i forbindels

med en særlig udkragning ved tagværket. Man skal nok vænne sig til disse runde skorstene af metal over taget – og det er der efter sigende en del, der ikke har kunnet. Ialfald sælges kønne, murstensmalede attrapper til at skjule de runde former.

Foruden tabet af et birum, velegnet til mange små gøremål, som den oliefyrede unit kan afstedkomme, er det en kendt sag, at afbrænding af papiraffald etc. ikke lader sig gøre, når oliefyret er rykket ind. Det er i virkeligheden ikke et helt ubetydeligt problem, og så er der jo også småhuse med haver med så store træer, at resultaterne af nødvendige udtyndinger og fældninger ville kunne gøre god gavn til for eksempel opfyring til et sommerbad. Varmemessen viste nogle eksempler på sådanne olie/koks universalkedler. De svenske Exoverken AB viste af et program, der omfatter flere koks/olie typer, Exonom kedlen, der kan fyres med olie eller fast brændsel uden nogen som helst omskiftning. For en arkitekt at se en af de mest interessante ting på messen. Her i landet har A/S K. T. Knudsen søgt at løse problemet ved anbringelse af en særlig fyrboks på siden af en almindelig magasinkedel til fast brændsel. Olieforbrændingen foregår da i fyrboksen, hvorfra røgprodukterne ledes ind i kedlen, hvor opvarmningen foregår på sædvanlig måde. En knap så elegant løsning som den svenske, men dog en løsning – og en løsning, som kan klare problemet fo den, der allerede har en af firmaets kedler til fas brændsel og ønsker at gå over til olie, men med bibe holdelse af muligheden for at brænde papir og træ

Sammenfattende om udstillingen kunne måsk fremhæves det positive træk, at antallet af oliefy synes at have undergået en væsentlig reduktion siden sidste varmemesse. Det kunne tyde på, at en hel de „husflid" er forsvundet fra markedet igen. En sådan udrensning må vist kun siges at gavne – og der e stadig et meget stort antal fabrikater af oliefyr a vælge imellem. *L*

Materialerne har betydning for rumklimaet

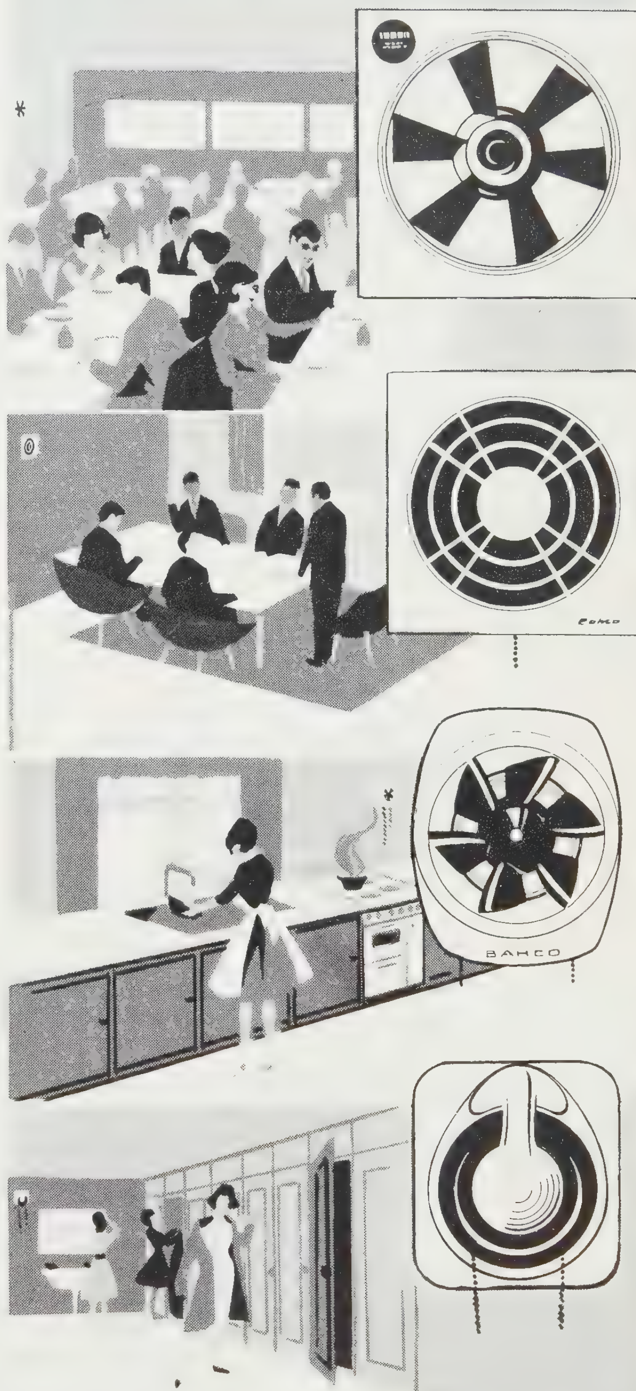
Hvad er ioniseret luft?

Naturen byder os blandt andre levevilkår luftelektri ske vilkår. Der findes et vist luftelektrisk felt, og de findes i luften elektriske ladninger. Disse ladninge findes dels som luftioner og dels som store ioner. Luft ionerne er små samlinger af luftmolekyler gruppered om et enkelt molekyle med ladning, de store ioner e partikler, som bærer en ladning.

Der findes både positive og negative ioner af begg arter, og en vekselvirkning imellem dem er til stede Små ioner dannes stadig som følge af kosmisk stråling

Frisk humør til arbejdet - frisk luft med BAHCO

Taler man ventilation, tænker man på BAHCO – de mest effektive, lydsvage og driftssikre ventilatorer.

PKG 35

til bagerier, værkstedslokaler, erhvervskøkkener, butikker m. m. En smuk formgivet ventilator med en kapacitet på 1300 m³/t eller 2000 m³/t **kr. 315,-**

PKG 25

til kontorer, butikker, restauranter, skoler, klinikker m. m. – En elegant og lydsvag ventilator med en kapacitet på 510 m³/t eller 770 m³/t **kr. 295,-**

PKE 16

til køkkener, kontorer, cafeer m. m. En effektiv og lydløs ventilator, der monteres enten i aftræk, mur eller vindue. Kapacitet 400 m³/t **kr. 245,-**

PKE 15

til mindre køkkener, toiletter, kælderrum m. m. En billig ventilator til smålokaler, kapacitet 300 m³/t **kr. 188,-**

der et teknisk problem, er vore konsulenter gerne behjælpelige ed vejledning – også om BAHCO's øvrige ventilationsprogram.

A/S BAHCO–PRIMUS, Gladsaxe Møllevej 21, Søborg, Tlf. 69 22 11

oppefra og radioaktiv stråling eller terrestrisk stråling fra mineraler i jordens indre og overflade, en stråling, som altså kommer nedefra. Mængderne af ioner i den luft, der omgiver os, samt det elektriske felt, vi befinder os i, er bestemmende for, hvor mange ioner af hvert fortegn, vi naturligt indånder.

Det er imidlertid kun selve de små ioner, der synes at være af betydning i fysiologisk henseende. Indånding af små negative ioner medfører, at vejrtrækningen foregår let, og at mange livsfunktioner stimuleres. Indånding af små positive ioner virker i mange tilfælde i modsat retning.

Mange mennesker har vejrtrækningsbesværligheder og luftvejssygdomme, og mange har astma. Sådanne mennesker føler disse forhold meget stærkere end andre, de griber ind i deres helbredstilstand. Men også raske mennesker har brug for gode og sunde ionforhold. Optrækkende tordenvejr virker ubehageligt og trykkende, og årsagen er netop at søge i de særlige luftelektriske forhold.

De moderne stoffer, som vi anbringer i vore huse, medfører i mange tilfælde, at vi indendørs går tordenvejrspåvirkede. De syntetiske bindemidler og fortyndingsmidler, som man nu anvender i lak og maling i modsætning til de stoffer, man tidligere anvendte, er langt renere, og det giver dem en større elektrisk isolationsevne. Som følge heraf bliver de gnidningselektriske fænomener, som opstår, når støv kommer i berøring med møbeloverflader, der er behandlede me moderne lakker og farver, væsentligt stærkere end til fældet var tidligere. Vi varmeisolerer samtidigt vor huse mere og får dem væsentligt mere tørre end før

Alt dette medfører, at vi inde i vore moderne, god huse, velisolerede og tørre, får frembragt betydelig elektriske felter, som kan virke meget forstyrrende idet de skaber vilkår for vort åndedræt, for vor ind ånding af ioner, der afviger stærkt fra de vilkår, so naturen har tiltænkt os. Ganske særlig uheldigt virke vinylgulve, plastictapeter og oliebehandlet træ. Fjern synsapparater af teaktræ har vist sig at være de mes uheldige ionødelæggere, man overhovedet kan stød på. Varmeudviklingen i apparaterne giver anlednin til luftbevægelser, og samtidig er træet stærkt udtørre og derfor særlig godt isolerende.

Man bør undgå at skabe uheldige elektriske luft forhold eller afbøde eksisterende skadelige forhold Man kan gå tre veje:

1. Man kan flytte de plagede mennesker hen til e sted, hvor naturen har betænkt os med ioner i rigelig mængde. Der er mange sådanne steder. Det e områder, hvor jordbundsradioaktiviteten er høj.
2. Man kan forbedre forholdene ved det, man ka kalde *passiv teknik*. Herved forstås den teknik, de sørger for, at ionernes levetid forlænges, den tek nik, som går ud på at formindske de ionødelæggend omstændigheder.

3. Man kan vælge en *aktiv teknik*. Ved aktiv teknik forstås kunstig frembringelse af ioner, hvorved man foroger luftens ionindhold.

Passiv teknik

Ionernes fjender er elektriske felter, støv og turbulens. De elektriske felter kan man komme til livs ved antistatbehandling, det vil sige en overfladebehandling af de ellers uheldigt virkende overflader med et stof, som meddeler overfladen en rimelig ledningsevne. Der findes flere stoffer, som har denne evne og disse egenskaber, men de må vælges rigtigt i forhold til den overflade, de skal hjælpe på. Det er også vigtigt at bringe støvindholdet i luften ned på et minimum. Man må gøre sig klart, at støvsugere slet ikke klarer at rense stuerne for det fine støv, som slet og ret går igennem støvsugerfiltret og vender tilbage til stueluften. Det har vist sig, at man fjerner mere af dette støv, når man støvsuger for lukkede vinduer og døre og efter endt støvsugning sørger for kraftig gennemtræk i nogen tid, end når man støvsuger med træk gennem rummet. Rengøring med vand og gulvvask fjerner meget effektivt det fine støv, og derfor er de stuer og lejligheder, hvori der findes fastsømmede tæpper på gulvene, elektrisk set ofte yderst uheldige.

Man kan foretage sig forskellige ting for at rense luften og træffe forholdsregler ved ventilationsanlæg, som i nogen grad kan sikre gode ionforhold. Lufthastigheden i kanaler må helst ikke overstige 6 m/sek., og kanalerne skal være så jævne som muligt og hel helt glatte. Der er grund til at påpege, at ionødelæg gelse ofte finder sted ved fingitrede riste, som afslutt ventilationskanaler.

Der er astmatikere, som har opnået en udpræg forbedring af levevilkårene efter gennemførelse af e passiv teknik, og der er tilfælde, hvor man på kontore i erhvervsvirksomheder og i hjem har opnået, at al har befundet sig bedre efter en gennemført passi teknik.

Aktiv teknik

Man kan fremstille ioner ad forskellige veje. Ion dannelse ved desintegration kan bruges som et fæl les udtryk for flere forskellige ionfrembringelsesmå der. Den såkaldte Lenardeffekt, hvorved forstås de elektriske effekt, som opstår ved springvand og ve havets brænding, er et eksempel på iondannelse ve desintegration. I et springvand sønderdeles vand mindre dråber under samtidig påvirkning af et elek trisk felt. For alle desintegrationsprocesserne gælde at selve ioniseringsenergien er skaffet til veje som e mekanisk kraft.

Man kan sublimere visse stoffer og derved opnå ion dannelse ved desintegration. Man kan ved trykluf blæse små vanddråber ud i en dyse, der befinder sig et elektrisk felt, og man kan ganske specielt udnytt en plantes egenskab til at desintegrere de enkelte luft molekyler. Gennem bladenes spalteåbninger foregå

(*Teksten fortsættes på side A 78*

C. F. P. INVENTARGREB

DANSK FORMGIVNING

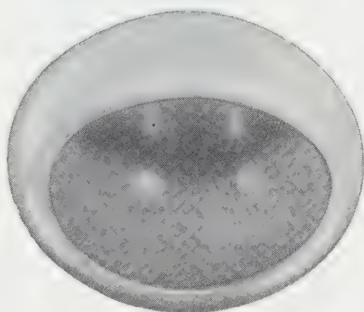
Materiale: Slagfast polysterol til fastgørelse med selvskærende skruer fra bagsiden, eller til fastlimning.
C.F.P. Inventargreb kan leveres i andre farver efter ønske.
Illustration 4/5 størrelse.

L 5801 – L 5802 – L 5804

L 5801 perlegrå
L 5802 sort
L 5804 hvid

Detailtegning og mål, se bagsiden.

L 5811 – L 5812 – L 5814

L 5811 perlegrå
L 5812 sort
L 5814 hvid

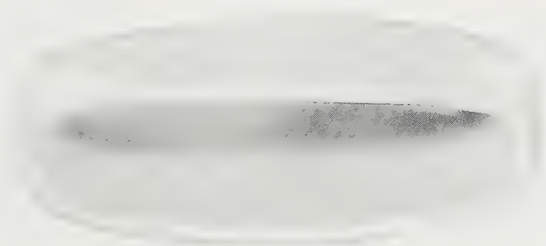
Detailtegning og mål, se bagsiden.

L 5821 – L 5822 – L 5824

L 5821 perlegrå
L 5822 sort
L 5824 hvid

Detailtegning og mål, se bagsiden.

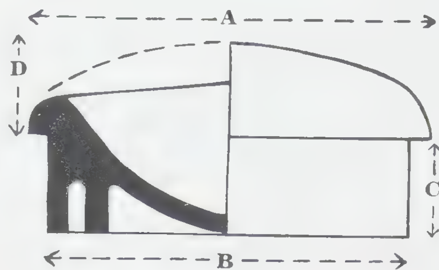
L 5851 – L 5852 – L 5854

L 5851 perlegrå
L 5852 sort
L 5854 hvid

Detailtegning og mål, se bagsiden.

Målskema

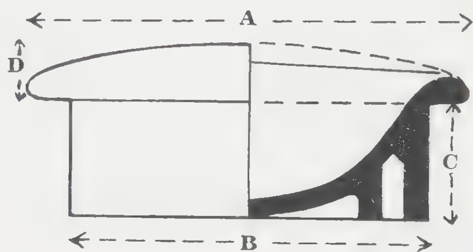
Alle mål i millimeter

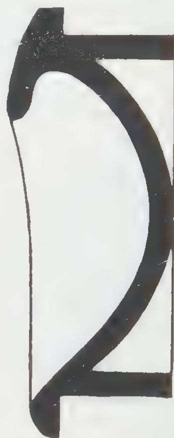

L 5801 – L 5802 – L 5804

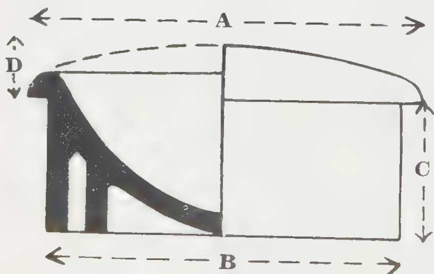
A	B	C	D
52	46,5	12,5	12,5

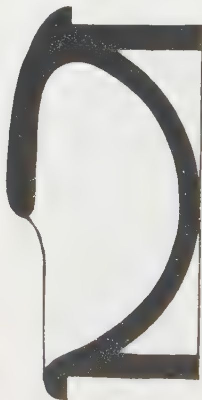

L 5811 – L 5812 – L 5814

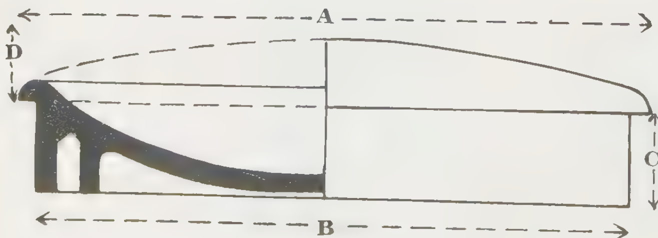
A	B	C	D
59	47	15,5	9

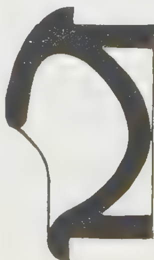

L 5821 – L 5822 – L 5824

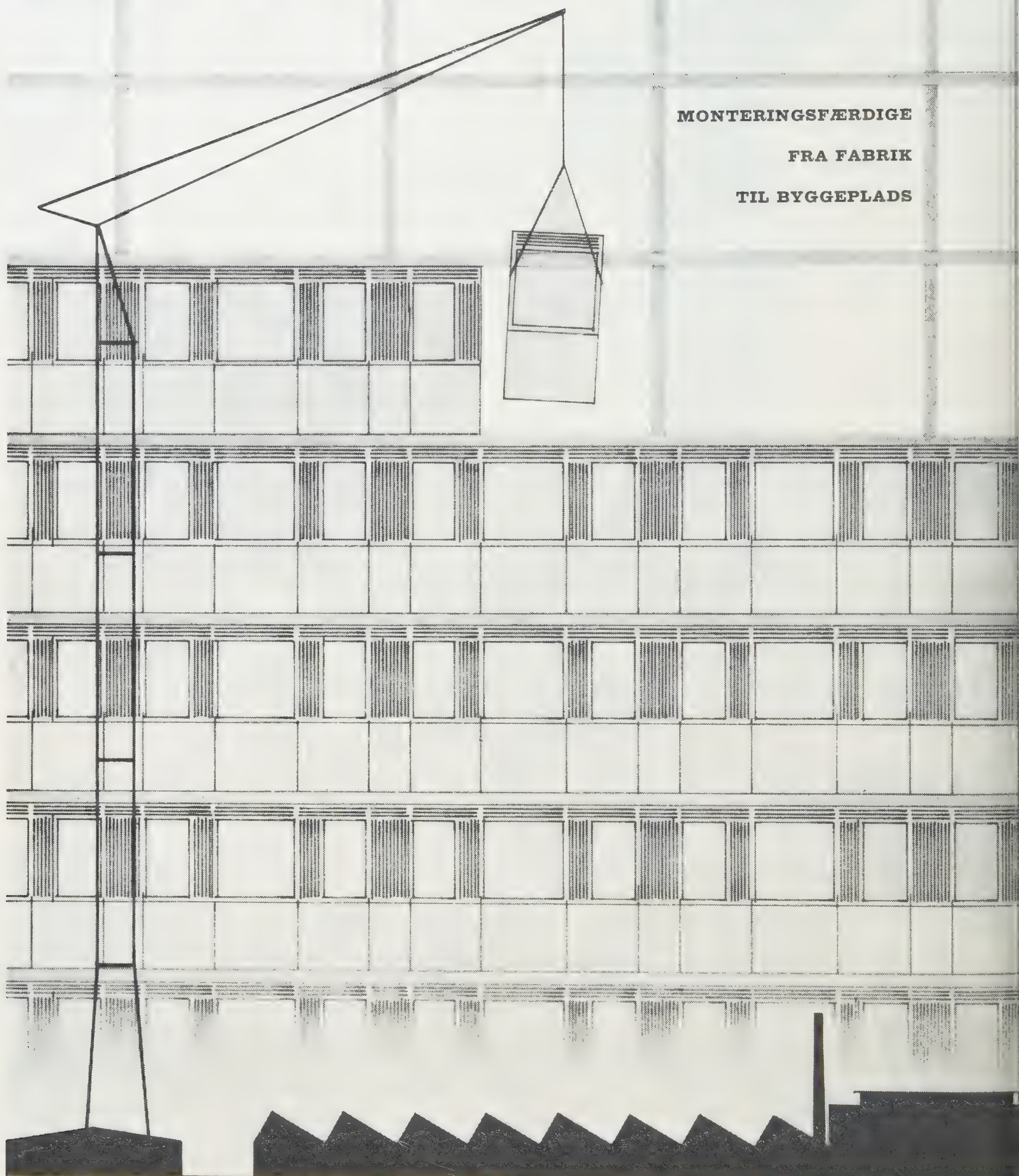
A	B	C	D
52	47	17,5	8,5

L 5851 – L 5852 – L 5854

A	B	C	D
84	79	11	10

ELEMENTFACADE
MONTERINGSFÆRDIGE
FRA FABRIK
TIL BYGGEPLADS

[N]ordisk byggedag i København

[B]yggefolk fra de fem nordiske lande mødes atter i [K]øbenhavn. Sidste gang var i 1946, hvor gensyns[gl]æden med brødrefolkene helt overskyggede de mere [fa]glige oplevelser. At træffe gamle venner og slutte [ny]e forbindelser med fagfæller er enhver kongres' [fo]rnemste berettigelse. Der ligger heri et incitament [til] med fornyet styrke at gå igang med hverdagens [op]gaver.

Men en kongres kan også være det barometer, der [fø]rst registrerer et kommende omslag i det faglige [kl]ima. Det er ikke tilfældigt, at arkitekternes inter[na]tionale kongres i London i juli behandlede samme [te]mne, som Nordisk Byggedag har på dagsordenen i [K]øbenhavn. Den politiske, sociale, økonomiske og [te]kniske udvikling har nået et punkt, hvor en væsentlig [æ]ndring kan tænkes at indtræffe. Hvad vil der ske i [m]orgen? Jo mere vi kan kigge fremtiden i kortene, [jo] større mulighed vil vi have for at forme den efter [vo]re ønsker.

I London, hvor forsamlingen udelukkende bestod [af] arkitekter, var diskussionerne domineret af de [æ]stetiske problemer i forbindelse med en industriali[se]ring af byggeriet. I København, hvor politikere, [ø]konomer, ingeniører og arkitekter mødes, skulle der [væ]re bedre mulighed for en alsidig drøftelse.

Hvad er det, vi håber at opnå ved industrialise[ri]ngen? Og hvad er det vi frygter?

Det stærkt stigende boligbehov må påkalde en øget [b]yggeaktivitet – samtidig med en stagnering i til[g]angen af arbejdskraft til byggefagene. Andre erhvervs[o]mråder, specielt den mekaniske industri, øver en [b]etydelig tiltrækning på arbejdskraften. Det har jo [n]a også allerede vist sig, at byggekapaciteten kan [fo]røges med den forhåndenværende arbejdskraft. [M]ekanisering og rationalisering af arbejdsprocesserne [fi]nder sted til stadighed og mange komponenter, [vi]nduer, døre, sanitet o.s.v. serieproduceres helt indu[st]rielt. Ingen venter en revolution, hvor industrien [hå]udselig overtager håndværkets rolle. Tværtimod vil [h]åndværket bestå, måske endda usvækket, selvom dets [re]lative andel i det øgede byggeri vil blive mindre.

Skal endnu flere komponenter til byggeriet serie[p]roduceres industrielt, må forudsætningen være stan[d]ardisering og typisering. Det er nok dette perspektiv, [d]er virker mest skræmmende. Man ser i ånden de [sa]mme hustyper spredt ud over hele Skandinavien, [så]ledes at ethvert lokalt særpræg og enhver individua[li]tet er forsvundet.

En sådan frygt er helt urimelig. Der var langt mere [ty]pisering og standardisering i det traditionelle, [h]åndværksbetingede byggeri – endda i den grad, at [m]an kunne bygge uden tegninger. En bonde kunne [ho]s den lokale håndværker bestille et otte- eller ti-fags stuehus med så og så mange rum, vinduer o.s.v. – og så vidste han nøjagtig, hvad han fik. Indenfor hver egn var byggeriet præget af stor ensartethed.

Købstadshuset blev til efter stort set samme principper, ja selv det jævne hovedstadsbyggeri i forrige århundrede, f.eks. bebyggelsen på Broerne, var typiseret. I virkeligheden er det industrialismen, der har skabt en uoverskuelig mængde muligheder og dermed forvirring i byggeriet.

Målet må være at genskabe den orden og overskuelighed, som prægede det traditionelle byggeri, men samtidig bevare de rige udtryksmuligheder, som industrialismen har vænnet os til.

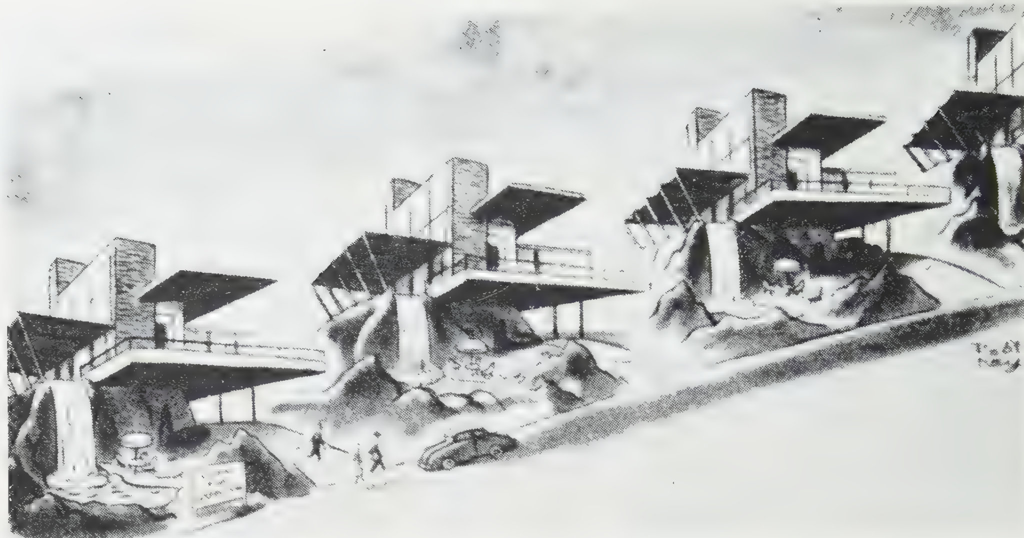
At nå så vidt kræver samarbejde og gensidig tillid. Staten kan som initiativtager komme til at spille en afgørende rolle. Men hverken løfter eller trusler kan fremme en industrialisering. Det kan derimod en rolig, økonomisk politik, hvor byggesektoren ikke bliver anvendt som nationaløkonomisk regulator. Industrien føler sig stærkest stimuleret, når den på længere sigt kan bedømme det marked, hvortil den producerer.

Større og billigere produktion bør imidlertid ikke være målet – men midlet. De store boligområder, der planlægges overalt i Norden i forbindelse med byekspansionen, skulle gerne blive bedre bymiljøer end 40'ernes og 50'ernes sovebyer. Vi skal bruge den højt udviklede teknik til at skabe rigere og smukkere boligområder. Ikke med teknikken, men med mennesket som mål skal vi forberede det industrialiserede byggeri. Ingen er selvskreven til at formulere og løse denne opgave. Politikere, sociologer, økonomer, ingeniører og arkitekter må samarbejde om opgaven, men arkitekten kan bevare sin stilling som den, der skaber syntesen, den endelige form. – Hvis han kender sin besøgelsestid.

I erkendelsen af den nye situation, arkitekten stilles overfor, nedsatte DAL's bestyrelse for et år siden et udvalg, som skulle søge at give et billede af denne situation. Med støtte af produktivitetsfondet har Bjørn Bindslev på grundlag af dette arbejde skrevet pjecen *Overfor en ny virkelighed.* Forhåbentlig vil den blive indledningen til en livlig diskussion i de kommende måneder.

Man skal ikke vente konkrete forslag til fremme af byggeriets industrialisering, hverken fra Nordisk Byggedag eller fra den nævnte publikation. Men de mange, der isoleret beskæftiger sig med byggeriets problemer, vil blive opmærksomme på emnets bredde, og vil – frivilligt eller tvunget – erkende samarbejdets nødvendighed. En ny tekniks krav vil stille os overfor en ny virkelighed og overfor et større ansvar. Byggeriets industrialisering er på vej – jo før vi erkender det jo bedre.

s

*Det individuelle bygg
har sin udtryksform – e
industrialiserede må h
en anden*

ILLUSTRERINGEN:
ARKITEKTENS REDAKTION

Industrialiseringens indflydelse på arkitekturen

Den polske professor Jerzy Hryniewiecki's indlæg på UIA-kongressen i London

I vort dagligliv er vi omgivet af industrialiseringens produkter. Det tøj vi går i, de biler og flyvemaskiner vi rejser med, er alle masseproducerede. Vore materielle behov bliver fuldstændig tilfredsstillet af industriprodukter, og vi selv afløses ofte af maskiner. Men når det drejer sig om arkitektur, taler vi om den *nye* betydning af byggeriets industrialisering. Dette viser allerede, i hvor høj grad byggeteknikken er bagefter andre produktionsgrene. I en tidsalder, der viser alle tegn på fuldstændig industrialisering, står arkitekturen næsten alene med sin forældede fastholden ved håndværkets principper. Idag, hvor vi allerede gør brug af mange nye og udmærkede materialer og bygningsdele af industriel oprindelse, er vore planlægnings- og konstruktionsmetoder lige så gammeldags som nogensinde. Det, vi almindeligvis kalder „industrialiseret byggeri", er faktisk „industrialiseret håndværk" – så fjernt er vore nuværende byggemetoder fra den imponerende transportbåndsproduktion af biler, køleskabe, TV-apparater og andre brugsting fra hverdagen.

Industrialiseret byggeri betyder først og fremmest, at anvendelsen af præ-fabrikerede elementer er fremherskende i den udstrækning, der forefindes transportmidler, som kan klare deres størrelse, eller kraner, som kan bære deres vægt. Ved industriel fremstilling af huse er komponenter som f. eks. vinduer, døre, gulve og sanitetsarmaturer fabriksfremstillet. Vi må indrømme, at i den del af byggeriet, om ikke i andre, er vor produktion på et reelt industrielt plan. Men det er ikke nogen faktisk industrialisering af byggeriet, når transport og samling af elementer ikke udføres mekanisk i stedet for af mennesker. Det er meget sjældent, at ovenstående betingelser opfyldes fuldstændigt, men på det udviklingstrin, hvor vi nu befinder os, kan vi se den vej, der ligger foran os. Faktisk er mulighederne for den fremtidige udvikling yder opmuntrende, især på boligbyggeriets og det offentlig byggeris område.

Der synes at være tre hovedudviklingslinjer mo byggeriets industrialisering:

1. Den første gælder boligbyggeriet og herund både énfamiliehuse og etageboligbyggeri. Af sam fundsmæssige og økonomiske grunde anvendes der og har der i to–tre århundreder i mange lande vær anvendt – en vidtgående standardisering. Der er e stigende tendens til at bruge industriprodukter i den type byggeri. Især ved større, samlede bebyggelser ha det vist sig muligt med fordel at bygge feltfabrikker t fremstilling af elementer og udnytte standard tran port- og samlingsmetoder.

2. Den anden gælder opførelsen af store bygning med éntydigt formål. Her må hensynet til formen vig for de tekniske hensyn.

Nye idéer opstår med hensyn til den bedste u nyttelse af eksisterende materialer eller udnyttelse af principper, der ofte lånes fra ingeniørarbejder.

I denne slags konstruktioner er det sædvanligt a reducere arbejdet på byggepladsen til samling a præ-fabrikerede elementer fremstillet på fabrikke stålværker etc. Nogle af de tungere dele fremstilles n i umiddelbar nærhed af byggepladsen som hele præ fabrikerede enheder, der igen skal samles. (Nerv konstruktioner er et godt eksempel på denne metode På denne måde opstår der en slags midlertidig fa brik på byggepladsen og præ-fabrikering foregår p stedet. Med andre ord: Jo tungere elementerne e og jo vanskeligere det er at transportere dem p grund af deres størrelse, form eller eventuelle skrøbe lighed, jo større er tendensen til at fabrikere dem p stedet. Til tider er det lettere at bringe det teknisk anlæg og maskinel til fremstillingen af visse element

len er et masseprodukt, der fremstilles industrielt

ligen er et masseprodukt, der hidtil er fremstillet håndværksmæssigt

boligen et masseprodukt, der er egnet for industriel fremstilling?

hen til byggepladsen end at blive ved at levere elementerne ét for ét fra fabrikken.

Således er der to klart definerede tendenser ved præ-fabrikeringen af bygningsdele: Permanente fabrikker med vel-organiserede transportsystemer og feltfabrikker.

3. Den tredje hovedudviklingslinje gælder fabriksbyggeriet, hvor mange dele kommer fra fjerne fabrikker og værksteder og er alt andet end „individuelle“ eller „originale“. Her tager industrialiseringen to former: Mange præfabrikerede enheder transporteres til byggepladsen, men nogle – i almindelighed de tungeste – præ-fabrikeres ved byggepladsen.

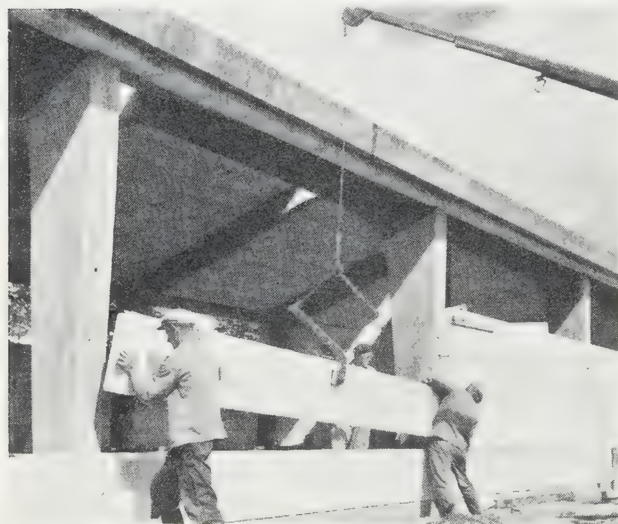
Arkitekturens historie har i virkeligheden været historien om de fremskridt, som gennem tiderne er sket ved brugen af de tre grundmaterialer: Sten, ler og træ. Herudover var der små mængder af metal (bronce, jern og bly), uendelig små mængder af glas og endelig bindemidler som cement og kalk. Det er først i det 20. århundrede, at de utallige nye byggematerialer er blevet føjet til denne lille grundstamme og nye produktionsmetoder og anvendelsesformer indført for de gamle materialer.

Mens tidligere alle byggematerialer var af mineralsk oprindelse, fremstilles de idag på fabrikker, som bestemmer deres kemiske sammensætning, deres størrelse og holdbarhed. Vi har forladt en verden af håndforarbejdede ting og er trådt ind i en ny med industriprodukter, hvor praktisk taget alle de ting, der omgiver os, er maskinfremstillet. I stedet for at gå i håndvævede stoffer klæder vi os nu i fabriksfremstillede fibre. I stedet for skræddersyet tøj bruger vi det konfektionssyede. I stedet for den private håndskomager har vi skotøjsfabrikken. På tre generationer er vi gået over fra håndarbejdet til fabriksfremstilling.

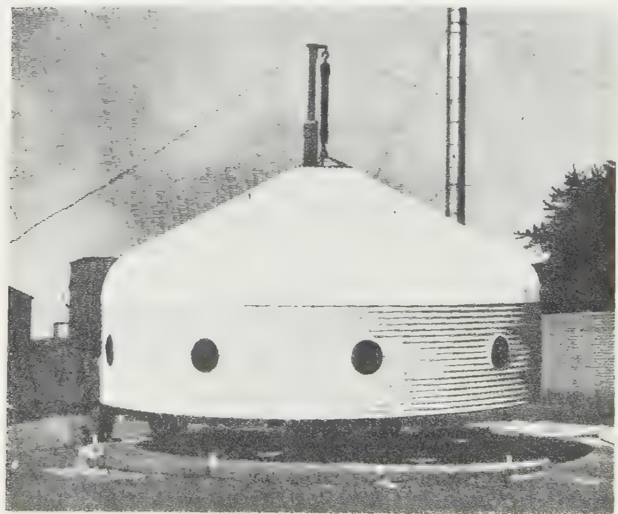
Idag er alt håndlavet et tegn på luksus, fordi den menneskelige arbejdskraft har en langt højere værdi end maskinkraften. Tingene er blevet langt billigere og alment anvendt, således at flere og flere nu kan nyde godt af det, der tidligere var de få's privilegium. Virkningen heraf mærkes indenfor boligbyggeriet først i bygningsudstyret. Rørinstallationer, snedkerarbejde, beslag etc. blev gradvis overtaget af fabrikker og masseproduceret. Elektriske motorer og andre mekaniske hjælpemidler blev installeret til lettelse for husarbejdet, og vi betragter dem nu som naturlige dele af hjemmet. Arkitekturen blev blot en skal, bygget til at huse de langt vigtigere indre dele. Vore hjem er udrustet med en række genstande, som stadig skiftes ud. Ethvert industriprodukt har sin levetid, en bestemt modstandskraft mod slitage. Så snart der findes en forbedret nyhed, ikke sjældent til samme pris eller endda billigere, har den gamle model ingen brugsværdi mere. Sammenlignet med industrialiseringen af bygningsudstyr er konstruktionen af råhuset sakket sørgeligt bagud. Indtil nu er metoder, der går tilbage til de individuelle håndværkeres dage, fremherskende i byggeriet. Forskellige dele fremstilles på værksteder, disse berømmede håndværksteder med forbedrede arbejdsvilkår. De økonomiske resultater er kun alt for tydelige.

Nye materialer – men gamle byggemetoder

Nye materialer og nye metoder

– men industrialisering er noget helt andet

Lad os tage en boligbebyggelse opført efter de mest industrialiserede principper, vi kender indtil dato. Foruden mange andre fordele har erfaringen vist, at sådanne huse kan opføres op til 20 pct. billigere end lignende huse, der opføres med håndkraft. Og dog er deres værdi lige så høj, og i visse tilfælde faktisk højere end de gammeldags huses. Vi kan se, at medens prisen på dagligdags fornødenheder som tøj, sko, biler, køleskabe og bildæk nu er faldet til en fjerdedel eller femtedel af prisen på det tilsvarende håndlavede produkt eller de første industriprodukter, så er der i boligbyggeriet endnu en lang vej tilbage, før vi fuldt udnytter samlebåndsproduktionens muligheder.

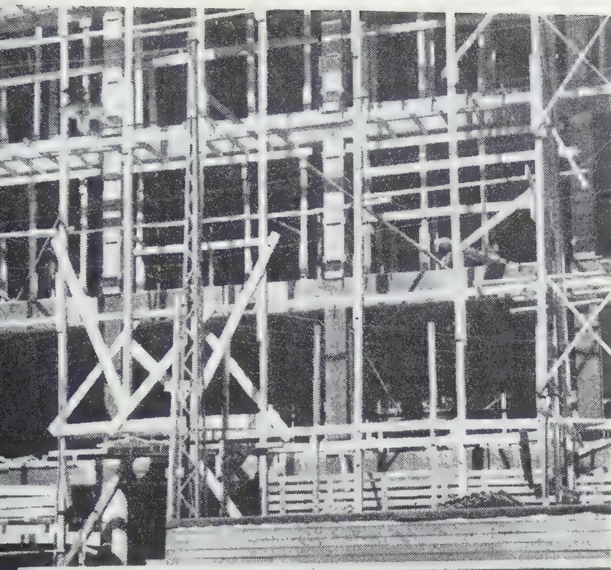
Dette kan man ikke undre sig over, når man tager i betragtning, hvor mange mennesker der stadig bor i huse, som blev bygget i det 18. og 19. århundrede, medens kun en topmålt excentriker ville nægte sig selv at gøre brug af lettelsen ved de tekniske fremskridt indenfor køkkenudstyr.

Vi er således kommet til at betragte denne ydre skal om vore hjem som noget evigtvarende, beregnet til at holde mange generationer – til at overleve os. Men i enhver generation ventes at foretage forandringer af det indre af bygningerne svarende til moderne fremskridt, skal den ydre ramme forblive tung, solid og uberørt af vejr og tidens gang. Skallen må også være meget dyr, siden den forventes at skulle holde i flere århundreder.

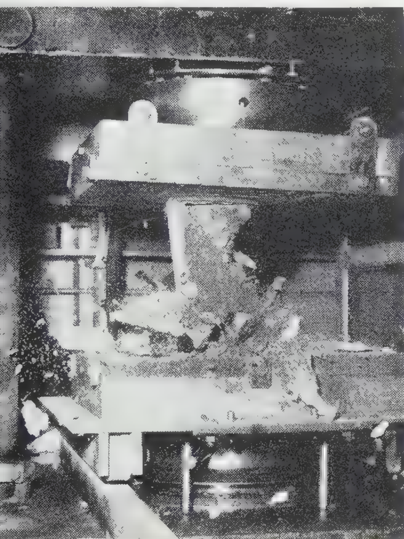
Sålænge denne opfattelse af arkitekturen er den fremherskende, må industrialiseringen begrænses til sådanne ting som f. eks. reducering af transportudgiften ved at bygge sådanne „huleboliger" af materialer, som er lige så stærke og modstandsdygtige som de hidtil anvendte, men noget lettere, eller ved at reducere antallet af elementer og dermed arbejdskraften på byggepladsen ved hjælp af mekanisering og standardisering.

Forestillingen om et hus har i det store og hele holdt sig uforandret. Moderne arkitektur har været stillet overfor mange vanskelige problemer i sit forsøg på at dække de moderne boligbehov. Situationen er stadig vanskelig. Dels har der været en meget betydelig befolkningstilvækst over hele verden med stadig større æstetiske og hygiejniske krav, dels er mange af de gamle huse blevet utidssvarende og uegnede for beboelse. Spørgsmålet er, hvordan boligbyggeriet kan dække behovet idag, forudse fremtiden og sikre sig, at enhver får det hjem, de har krav på.

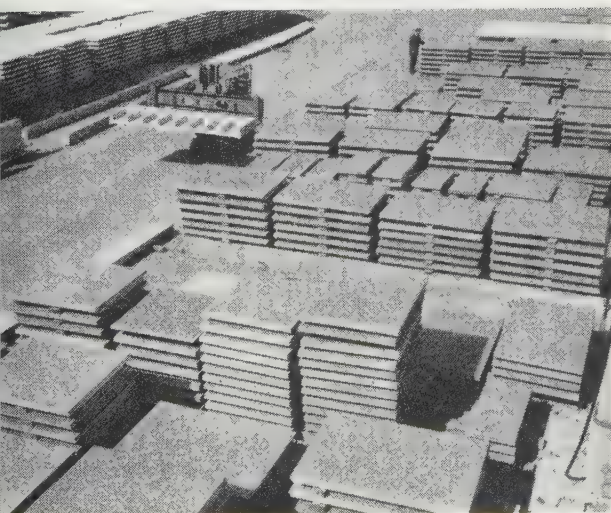
Der var mange grunde til at industrielle metoder måtte tages i brug i boligbyggeriet, en produktionsgren, som endnu i vor moderne tid er et af de faste holdepunkter for lærlinge, farende svende og bygmestre såvel som for egne traditioner og skikke. Selvom vi er vant til fabriksprodukter på alle andre områder i vort dagligliv, så bliver vi dog ved med i vore hjem at finde os i de overleverede regler med hensyn til dimensioner, ydre udseende o.s.v. Mens næsten alle vore øvrige daglige fornødenheder bliver dækket af industrien, er vi endnu kun på kravlestadiet i vores udvikling henimod industrialiseret boligbyggeri.

Beton anvendt efter gamle metoder

Betonteknologiens udvikling kræver nye metoder

Ved fabriksfremstilling af elementer kan betonens egenskaber udnyttes fuldt ud

Vores beklædning koster nu en brøkdel af dengang, da den var håndlavet, men vi affinder os stadig med, at vore huse – bygget efter moderne industrielle metoder – koster meget lidt mindre, end da de blev bygget på gammeldags måde. Faktisk er der tilfælde, hvor moderne byggerier har været ligeså dyre eller dyrere end de gamle.

Alligevel er det tydeligt, at vi ikke kan sætte uret tilbage. Industrialiseringen vil komme, den er faktisk på vej, også på dette område af tilværelsen. Jeg skal forsøge at forklare hvorfor.

1. For det første er der et tydeligt og uimodsigeligt behov for et enormt antal af nye boliger og offentlige bygninger som skoler, hospitaler, administrationsbygninger, kontorhuse og kulturcentre. Kvantiteten er det vigtigste her. Vi må regne med boligløse, med mennesker der bor i overfyldte og usunde kvarterer, med at der ikke er nok boliger til det stigende befolkningstal. Som resultat af krigsskader, naturkatastrofer, forfald af gamle huse på den ene side og stigende kulturelle og hygiejniske krav på den anden, er arkitekter over hele verden stillet overfor at skulle fordoble om ikke tredoble deres produktion og at skulle gøre det mange gange billigere end hidtil. Billighed og kvantitet må være vore mål.

2. Den næste faktor, der sætter farten op på byggeriets industrialisering, er prisen på menneskelig arbejdskraft.

I lande med en høj levestandard er der en stærk tendens til at reducere dyrt og individuelt arbejde på byggepladsen til et minimum.

I andre lande, hvor arbejdskraften ikke er så dyr, er opgaven den at forøge produktiviteten, således at man med den samme arbejdskraft kan bygge dobbelt så mange huse.

I alle lande har økonomiske eller sociale faktorer imidlertid medført en tendens til at reducere antallet af arbejdere på byggepladsen, hvor arbejdsforholdene er ugunstige, underkastet klimaforandringer og ofte endda farefulde. Heraf kommer tendensen til at sende så mange som muligt af arbejderne til fabrikker, hvor de kan arbejde under bedre forhold og opnå bedre resultater med mindre besvær. Vi har således høje arbejdsomkostninger, arbejdskraftmangel og hygiejniske hensyn, der taler for industrialisering af byggeriet.

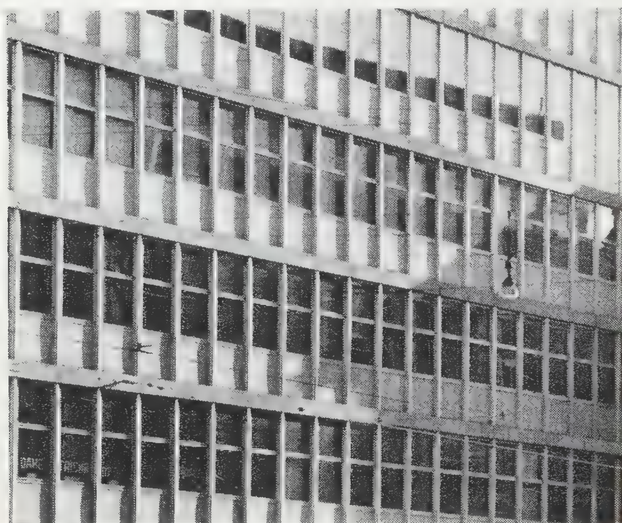
3. Derefter er der tidsfaktoren. Af sociale og økonomiske grunde er det nødvendigt at arbejde med så få forsinkelser som muligt. Hurtigt arbejde betyder større fortjeneste i lande med hårde vintre eller lange regntider. Industrialiseringen eliminerer beskæftigelsens sæsonpræg og sikrer, at der kan bygges hele året. Når først sæsonarbejdets forbandelse er fjernet fra byggeriet, kan de, der således har fuld beskæftigelse, opnå et højere arbejdsudbytte.

4. Endelig er der mekanisering af byggeriet, særligt mekanisering af transporten fra fabrik til byggeplads, som gør det muligt at præ-fabrikere og transportere stadigt større og tungere elementer.

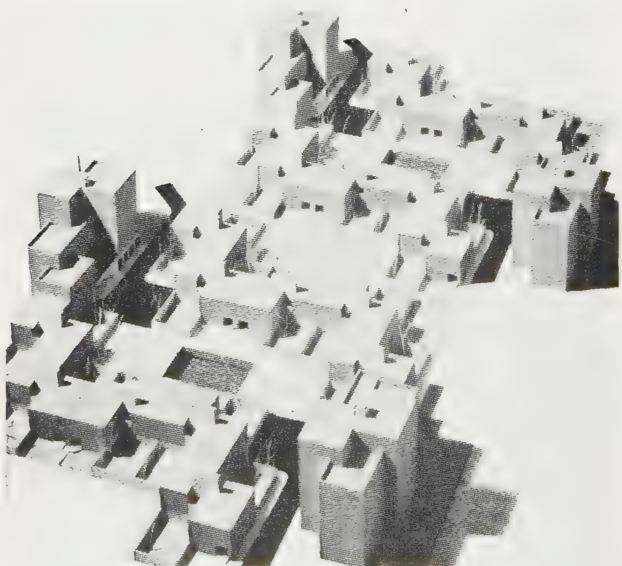
Man kan se på industrialiseringen af byggeriet udfra to synsvinkler.

Arkitekturen har fået et industrielt udtryk – selv om det er delikat håndværk

Industrialismen kan betyde uniformitet

Det er arkitektens opgave at skabe et rigt miljø af industrielt producerede komponenter

Først har vi det synspunkt, at kun ved industrialiseringen kan det moderne byggeri håbe på at kunne klare befolkningens stigende behov, følge med dens naturlige vækst, erstatte krigens og andre katastrofers ødelæggelser og forsyne alle med anstændige boliger. Kun således kan man én gang for alle gøre ende på dårlige boligers ødelæggende virkning på legeme og sjæl og sikre acceptable hygiejniske forhold for alle.

Og den anden synsvinkel: Hvorledes kan vi opnå alt dette uden at gribe mærkbart ind på andre områder af tilværelsen. Med byggeri mener vi naturligvis foruden boliger også så vigtige offentlige bygninger som skoler, hospitaler og kulturelle institutioner, for hvilke der gælder lignende regler og overvejelser som for boligerne. Statistikker viser tydeligt, at en stor omvæltning er nødvendig, hvis vi skal klare det store og stigende behov for flere boliger uden at beslaglægge for meget af vores arbejdskraft og vore økonomiske og materialemæssige ressourcer. Når vi ikke kan få forøgede mængder af arbejdskraft og materialer til rådighed, må vi tage vores tilflugt til nye metoder og søge vore forbilleder i produktionen af TV-apparater, køleskabe, møbler, klæder, fodtøj, biler etc.

Bort med de gamle tidsrøvende og tunge materialer! Bort med det radbrækkende arbejde på byggepladsen. Bort med de „moderniserede" men stadigt utidssvarende produktionsmetoder i primitive værksteder udenfor byggepladsen.

Men vi må se i øjnene, at der er mange vanskeligheder at overvinde, før vi kan ombytte den version af „industrialisering", vi har idag, med samlebåndsmetoderne. Nogle af vanskelighederne er:

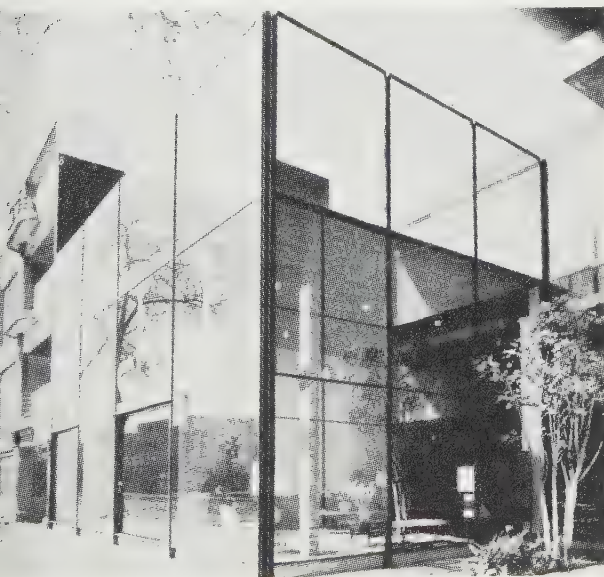
1. Vanens og traditionens magt. Industrielle former er fuldstændigt afvigende fra de hidtil anvendte og kan derfor i vid udstrækning få indflydelse på vor livsform og vor brug af boligerne. (Tænk f. eks. på den virkning de lave bilsæder har haft på udformningen af boligens møbler. På konserves og dyb-frostvarernes indflydelse på køkkengrejer og service. På nye sanitære installationers indflydelse på vore hygiejniske vaner). Så meget des større vil derfor det virkeligt moderne boligbyggeris virkning blive på vor livsform.

2. Holdbarhed. Tidligere blev husene bygget til at holde næsten uendeligt og deres nedskrivning på grund af slitagen kunne derfor spredes over en meget lang periode. Medens dele af det oprindelige udstyr kunne slides op og ombyttes eller repareres stod murene stadig og dannede rammen om hjem og tradition.

Sådan er det ikke idag. Skønt husene selv kan holde meget lang tid, synes deres beboere at forandre sig langt mere end de plejede. Økonomiske strømninger, hastige stigninger i levestandarden og ændringer i familielivet medvirker til boligens hyppige forandringer, således at den ikke mere er familielivets symbol. På den anden side har industrielt fremstillede huse en begrænset holdbarhed bestemt af de anvendte materialers modstandsdygtighed mod slitage. Enhver ønsker at køre i ny bil, og det er kun de økonomiske begrænsninger, der gør at gamle biler overhovedet bruges. De samme love vil gælde for huse bygget efter indu-

lasfacaden, der spejler himlen og skyerne og giver lys til omgivelserne

lasfacaden kan være mere levende og udtryksfuld end den mest dekorerede ukfacade

strielle principper. Også de vil have et begrænset antal år, hvori de regnes for egnede til beboelse og dette vil gælde ikke alene vægge og isolering men også resten af udstyret. Efterhånden vil man holde op med at reparere, ligesom færre og færre reparationer udføres på biler.

3. Økonomiske betragtninger. Vi må kæmpe med mangelfulde hjælpemidler og på grundlag af disse opbygge en industri, som er i stand til at fremstille præfabrikerede huse. Store fabrikker og værksteder er nødvendige og desuden en række hjælpeværksteder. Et transportsystem må opbygges, ligesom specielt kvalificerede arbejdshold til montagearbejde. Dette vil betyde en meget stor, for ikke at sige revolutionerende forandring i produktionsmetoderne og fordelingen af arbejdskraften, men ingen revolution har nogensinde været mulig uden store omkostninger. Hidtil har den kapital, der har været stillet til rådighed for dem, der kunne anvende den systematisk, været utilstrækkeligt – men det er heller ikke nogen let opgave.

Som sagt er der to synsvinkler, hvorfra man kan se på spørgsmålet om industrialiseret byggeri. Den første drejer sig om industrialiseringens virkning på vor livsform, idet man skaber nye materialer, nyt udstyr, nye arbejdsmetoder. Mennesket afløses af maskiner og produktionen flyttes fra byggepladsen til indendørs værksteder og fabrikker. Deraf kommer forandringen i nye huses udseende. Gamle materialer, former og konstruktioner, som vi igennem århundreder er blevet vant til, afløses af nye, som giver større frihed i udformningen. Glasvægge har givet os rummelighed, tre dimensioner og dybdevirkning – idag kan vi se en hel bygning gennem dens transparente ydervægge.

I stedet for gamle og stærkt begrænsede byggematerialer eller overfladisk og utilfredsstillende malerarbejde har vi et antal nye materialer med deres rige variation i farver og overfladestruktur. Lette og næsten gennemsigtige er disse moderne konstruktioner som en åben bog for os, mens grækernes og romernes antikke templer, renæssancens og barokkens bygværker havde to ansigter, ét at se udefra, og ét til at overraske den indtrædende. Det moderne hus' lyse, næsten transparente skelet er tredimensionalt synligt for os, i modsætning til gotikkens bygninger, hvis dramatiske exteriør skjulte interiørets strenge enkelthed.

Og endelig er alt det, der plejede at være permanent i arkitekturen og kun underkastet en langsom patinering, nu blevet foranderligt. Fra at være statisk er arkitekturen nu blevet dynamisk. Fra en monumental konstruktion er det moderne hus ved at blive en skal, afpasset efter de klimatiske vilkår, lyset, luftens fugtighedsgrad o.s.v.

Når vi ser på de førende eksempler på tekniske og arkitektoniske fremskridt i vor tid, må vi indrømme, at de bærer mærke af industriens tidsalder, af maskinens triumf over håndværket. I nogle tilfælde opstod disse kendetegn ikke af nogen direkte økonomisk eller teknisk nødvendighed, men snarere som en afspejling af deres skaberes følelser.

Vi ser således luksuøse ambassadebygninger, som viser alle ydre tegn på standardisering og præ-fabrikering, eller laboratorieagtige bygninger for nogle af verdens rigeste firmaer, hvor der ikke er en eneste afbrydelse i de uniforme facader. De står som et udtryk for en ny æstetisk opfattelse, født af økonomiske hensyn, selvom økonomien slet ikke var afgørende i disse bygningers udformning. Store ubrudte flader opbygget af standardiserede dele er typiske for vor tids arkitektur. Denne virkning findes også i bygninger, som er rent håndværksmæssigt opført, men hensigten er altid at få produktet til at se ud, som om det var lavet på samlebånd. Ingen afvigelser tolereres. Også i fortiden har der været eksempler på meget lange, ubrudte rækker af gentagne elementer som f. eks. i de romanske søjler i kirkerne i Lucca, Pisa eller Arezzo, men ved nærmere eftersyn kan man se en tendens til individuelle forskelle i kapitælerne eller i dele af søjlerne. I Arezzo har arkitekt og håndværkere haft lyst til at bryde den lange søjlerække ved at krumme en af dem, og dermed demonstrerede de individualismens triumf over den temmeligt monotone linie. Idag ville det være forgæves at vente på den slags oprørskhed mod den moderne industrialiserede arkitekturs linier.

Det er manglen på variation, som er typisk for moderne arkitektur, så meget mere mærkbar eftersom denne mangel findes i andet byggeri end det industrialiserede, faktisk i bygninger opført allerede før industrialiseringen var begyndt. Endnu engang i arkitekturens historie er æstetikerens idéer blevet bekæftet af tekniske og økonomiske overvejelser.

Standardisering og uniformitet er ikke udelukkende produkter af økonomisk nødvendighed. De er også opstået på grund af den almindelige tendens til at tilstræbe lighed og retfærdighed i dagliglivet, til at indføre samme standard for alle.

For at finde en passende kontrast til de nye uniforme huse, er en baggrund af uformelle, men velplanlagte haver, træer og buskadser begyndt at dukke op i deres „originale" former. Grønne plæner, vandbassiner, havestier byder en velkommen kontrast til husenes enkle form. Eksempler herpå er den charmerende japanske have ved Unescobygningen i Paris eller det finske landskabs omhyggeligt kultiverede strenghed.

Den industrielle arkitekturs anden fordel findes i den kendsgerning, at jo mere man kan begrænse antallet af forskellige elementer, jo mere perfekte materialer kan man anvende. Når man først mestrer produktionen af byggematerialerne og har nået en teknisk perfektion, vil højtkvalificerede materialer blive taget i brug i vid udstrækning. Efterhånden som mængden af materialer og arbejdskraft indskrænkes, kan man tillade, at prisen pr. enhed stiger, så meget mere, som at spild vil blive elimineret såvidt muligt, og selv det spild der findes, vil blive udnyttet til andet formål.

Samtidig vil de såkaldte dyre materialer, efterhånden som de bliver anvendt i større omfang og bliver genstand for standardisering og masseproduktion, også blive billigere. Aluminium f. eks. er allerede blevet meget billigere og bildæk fremstilles af gumm som nu koster en brøkdel af, hvad det før gjorde.

Nye byggematerialer anvendt i bygninger me lange ubrudte linjer, har bragt ny farve og sto karakter ind i arkitekturen, og facaderne er nu of gennemsigtige eller spejlende.

Selvom præ-fabrikeringen sammen med det nu værende udvalg af byggematerialer i høj grad ha reduceret spillet mellem lys og skygge i arkitekture ved at gøre overfladerne til plane flader, har man t gengæld fået udvidet skalaen af farver og stofkarakte

Industrialiseret arkitektur er i sin søgen efter letter bygningsdele nået til – eller er ved at nå til – ydervægge som i stigende omfang består af isoleringsmateriale Dette er særlig karakteristisk i kolde lande, hvor fo målet er at opnå beskyttelse mod vejrligets angreb Selv når skeletkonstruktionen er synlig udefra, spille isoleringsmaterialet en betydelig rolle som udfyldning Således er vore huses form langsomt under indflydels af bygningsdele, som anvendes udelukkende til at gør dem vejr-, lyd- og fugtighedsbestandige og til at be skytte dem mod for stærkt lys eller uren luft.

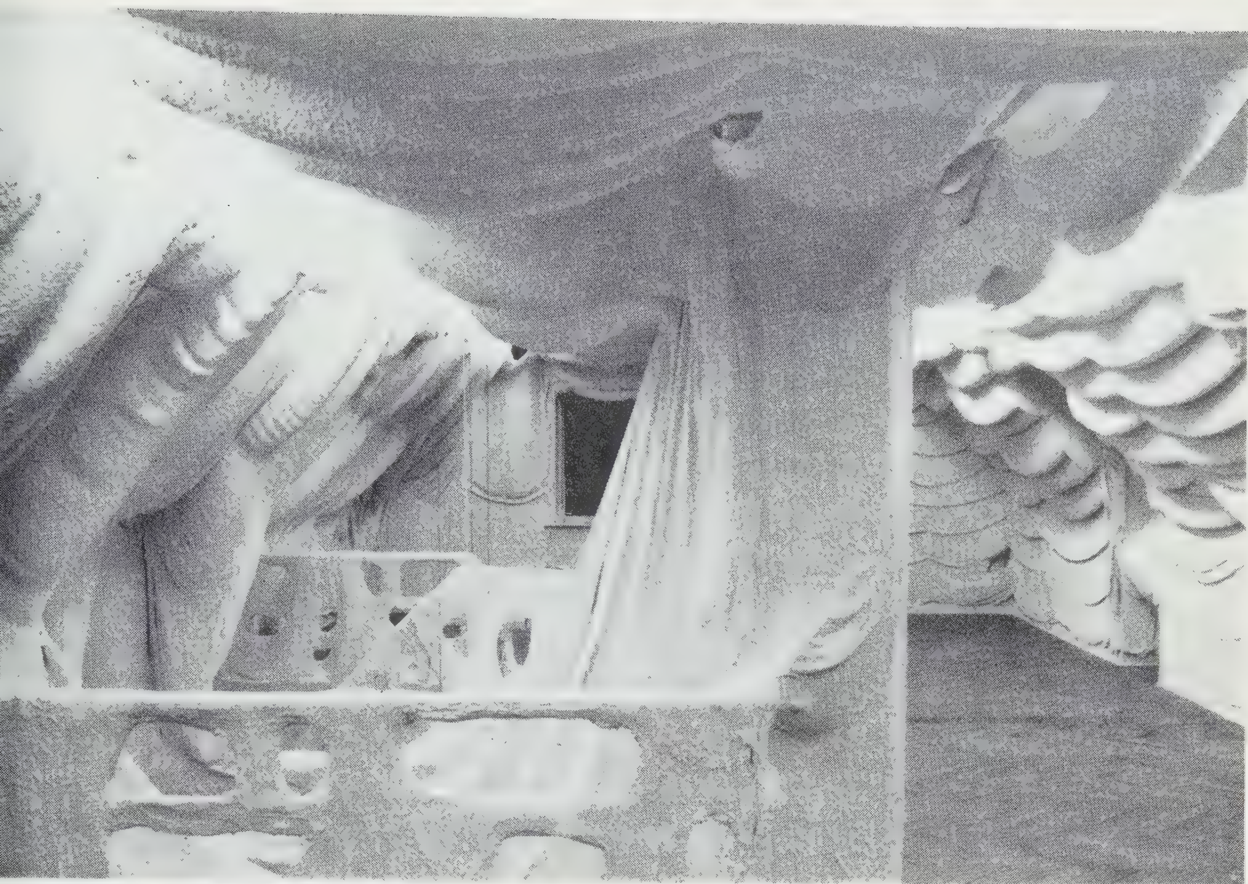
Hvis husenes udseende tidligere bar vidnesbyrd om uforanderlige værdier – i arbejde og materialer – e vi idag på vej ind i en tidsalder med konstante for andringer og med arkitekturens tillempelse til diss ændringer. Jo bedre arkitekterne kan løse problem med at leve op til de regelmæssige forandringer belysning og klima, jo bedre vil de kunne tjene de moderne menneske. Huse vil komme til at ligne kla der, sommetider kølige og gennemsigtige, og somme tider regn- og vindtætte. Ofte vil de optræde som pels kåber, der beskytter mod kulden. De vil gøre os stand til at nyde solens og lysets glæder uden at v udsættes for sol, lys eller fugtighed til overmål.

Arkitekturen lever 24 timer i døgnet og hele åre rundt. Persienner vil blive trukket op og ned, vindue vil skiftevis blive holdt åbne for lys og udsigt elle lukket for indblik fra omverdenen.

Gennemsigtige eller halvgennemsigtige materiale er ved at finde deres plads og begynder at spille e rolle i moderne arkitektur. En del mekaniske indret ninger påvirker nu mange bygningers ydre – sol skærmene i Olivetti-bygningen i Milano skaber f. eks en stærkt levende og foranderlig facade. Et sådant hu behøver ikke mere at nøjes med neonlys eller pro jektører for at skifte udseende.

Flyttelige vægge, som vi kender dem fra Kina og Japan, er ved at komme frem. Der er horisontale og vertikale skodder, som kan åbnes, trækkes ned eller skubbes tilside. Farverige markiser springer frem fra murene. Vinduer kan åbnes på forskellige måder og fylder mer og mer i facaderne. Og der er de lysende farverige flader, der genspejler omverdenen. Der e de enorme vinduesruder, som genspejler bygningen tredje dimension, neonreklamer, skyer, nabohuse og træer.

Den udvikling af byggematerialerne, som industrialiseringen har fremkaldt, indvarsler en verden a sælsomme kunstneriske udtryk og oplevelser.

'lastisk rumkunst

en sunde fornuft og mådeholdet trives godt i Danark – derfor er dansk arkitektur fattig på ekstremer. ugend, nygotik og funkis findes kun som svage spor den sunde, danske, udødelige nyklassicisme. Det æger også vore rum. De skal i det mindste være ne i linjerne – selvom den hygiejniske standard ikke ndrer skidt i krogene.

Det hænder, at der er folk som trodser forargelsen eller søger den – fordi det at gå til yderlighederne den eneste måde, hvorpå de kan erkende bevægehedens grænser. Mies van der Rohe søger den yder- forenkling. Hans bygninger kan karakteriseres i få eger. Gaudi søgte det ekstremt komplicerede. Hans gninger måtte modelleres på stedet. Det er som det enneskelige temperaments yderpunkter, den strenge ritanisme og det løsslupne letsind.

Talrige ordsprog viser, at den gode borger anser gge udtryk for usunde – men meget tyder på, at han ke vil undvære forargelsen. Den beriger hans tilvæse, eller gør den mere tryg. Aagaard Andersen, der e har vist megen menneskekundskab, har foretaget eksperiment i rumkunsten, som nok skal pirre nysrigheden og forargelsen. I en gammel villa, som dlertidigt skulle anvendes som kantine for en nærgende virksomhed, dekorerede han vægge og lofter d en fantasifuld og stærkt associerende stuk.

Som kontrast til værkstedernes realisme skulle kanelokalernes eventyrverden befri tanken fra de bundne baner. En befriende latter, sværmeriske drømme eller dybsindige kunstanalyser er rekreation efter timers akkordarbejde. Den rige formverden, draperier, kagedej, flødeskum, bølgeslag i sandet, drypstenshuler o. s. v. giver uanede muligheder for individuelle oplevelser.

Aagaard Andersen har formet tingene på stedet (som Gaudi – sans comparaison). Men da arbejdet kræver hastige beslutninger, har visse hovedprincipper været fastlagt på forhånd. I henhold hertil har processen været forberedt med gardinstænger og kroge. Materialet er sækkelærred dyppet i gips og ophængt, mens det endnu var vådt. I det halvstørknede materiale er der i enkelte tilfælde foretaget en korrektion af formen. Forhåndenværende midler, ølflasker og lignende har været til stor hjælp.

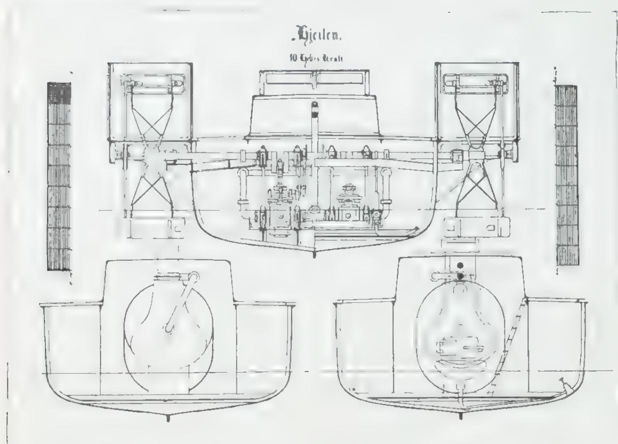
Der er i dette eksperiment en god portion alvor, opvejet af en uhøjtidelig arbejdsglæde. Aagaard Andersen hører til den type kunstnere, der inspireres af opgavens bundethed. Han kender ingen standardløsninger. Enhver opgave har sine egne problemer, som påkalder en speciel indsats af kunstnerisk eller praktisk natur. I dette tilfælde ville det have været urimeligt, måske uoverkommeligt, at ombygge en gammel villa til en moderne kantine. Den helt ukonventionelle løsning giver mulighed for at eksperimentere med lys- og formvirkninger, der kan udnyttes i mere permanente arbejder. *q*

Aagaard Andersen har opnået overraskende form- og lysvirkninger i g draperierne, der er udført af hessian, dyppet i gipsvælling. Formninge sket helt spontant, mens kunstneren stod med det våde materiale i hænde Alle former bliver hængende eller bårne. Stående eller bærende former ikke fremstilles med den anvendte teknik

Den originale tegning til Hjejlens maskinarrangement

Hjejlen

Mogens Lebech: Hjejlen, Danmarks ældste dampskib og sejladsen på Himmelbjærgsøerne, er udgivet i anledning af hjulbådens 100 års jubilæum 24. juni 1961 af A/S Burmeister & Wain's Maskin- og Skibsbyggeri og tilsendt firmaets venner og forretningsforbindelser i ind- og udland. Bogen er trykt i Thejls Bogtryk og skriften er Monotype Spectrum tegnet af van Krimpen. Middelboes Reproduktionsanstalt har fremstillet klicheerne. Papiret er specialfremstillet imiteret bøttepapir med vandmærke af Hjejlen fra Silkeborg Papirfabrik, De forenede Papirfabrikker, og matkrideret kunsttrykpapir leveret af Viggo Borch. Bogbinderarbejdet er udført af Anker Kysters eftf. ved Bent Andrée. Bogen er trykt i et antal af 2000 eksemplarer, hvoraf 1500 er nummererede. Af oplaget er et begrænset antal stillet til rådighed for boghandelen gennem Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck. En udgave på engelsk udsendes samtidig.

Danmarks ældste dampskib, Hjejlen, er i år 100 år. Større begivenheder er gået upåagtet hen, hvorfor gøre stort ståhej ud af denne sag?

Fordi ingen af os kan stå for det kuriøse. Tænk, at en rigtig hjuldamper stadig er i brug – her må selv Disneyland blegne.

I foråret 1861 løb Hjejlen af stablen hos Baumgarten & Burmeister i København og hvem er vel nærmere end Burmeister & Wain til at mindes denne begivenhed. De har gjort det med en bog, *Hjejlen* skrevet af Mogens Lebech.

Han giver et billede af den tid og de steder, som dannede baggrund for begivenheden. Den vågnende industrialisme, der var så ung og uprøvet, og den spirende turisme, der skulle blive bestemmende for Hjejlens skæbne. Den var nemlig oprindelig tænkt anvendt til prosaisk godstransport på den dengang vigtige vandvej Gudenåen.

Mogens Lebech er ikke blot en samvittighedsfuld historiker, men ejer evnen til at levendegøre det historiske stof. Kun den, der selv har forsøgt det, ved hvilket arbejde, der ligger bag indsamlingen af et godt illustrationsmateriale. Og bogen om Hjejlen usædvanlig harmonisk illustreret med fuld forståel af de typografiske muligheder.

På det matte papir, der er anvendt til tekstsidern står stregætsningerne, der næsten alle stammer f Illustreret Tidende. Farvetrykkene efter samtide malerier er på krideret kunsttrykpapir.

Illustrationer og direkte omtale af Hjejlen optag en beskeden del af de 122 sider, men dens rolle i tide da den blev skabt, kan nok motivere en lang histori Den var med ved starten af Danmarks store ind strielle virksomhed B & W, den oplevede revoluti nen i Danmarks transportvæsen, den stiftede bekend skab med landets konge og ledende finansfolk. O den er stadig en charmerende personlighed, der værd at træffe.

For kulturhistorisk interesserede er bogen et fun

Strukturformer på tysk

Curt Siegel: Strukturformen der modernen Architectur. 280 DM 48.00. Georg D. W. Callwey. 1960.

Forfatteren underviser ved den tekniske højskole Stuttgart, hvor han er professor i statik ved arkitek afdelingen.

Ved en strukturform forstår han en form, der adækvat for konstruktionen, hvor det arkitektonisk udtryk meddeler den statiske opbygning på en e tydig måde.

Bogen er altså et forsøg på at se den moderne ark tekturs strukturelle formproblemer i lyset af nutiden ingeniørvidenskab. Og det med en arkitekts øjne.

Arkitekten nr. 10 indeholdt en artikel af ingeniørern Manniche og Andreasen over samme emne. (Fo øvrigt var en stor del af skitserne her hentet f Siegels bog). Forhåbentlig er denne artikel det førs tegn på en voksende interesse for de nye formmulig heder, den tekniske videnskab forærer os.

Danske arkitekters styrke har gerne været e traditionel forkærlighed for den formelle rendyrknin af konstruktionen. Dette rent moralske og kunstn riske krav om klarhed har tit medført teknisk høj uklare bygninger.

I arkitekturhistorien er der utallige eksempler på at teknisk tvivlsomme huse kan være højværdige ark tektonisk set. Men i samme øjeblik vi går over til d nye konstruktioner, jeg tænker her på de hængend tage, på de foldede strukturer og på skallerne, er d simpelthen umuligt for en arkitekt at tegne dem ude en intim forståelse af de statiske forhold og de dert knyttede formale problemer.

Allerede i den første skitse må denne viden finde En moderne arkitekturundervisning må derfor bas res på en undervisning, hvor det statiske og det fo melle behandles under et.

Jeg kan ikke huske at have modtaget en såda undervisning, da jeg gik på akademiet. Hvorda situationen er nu, ved jeg ikke, men konkurrence projekterne fra den sidste tid afslører nærmere e

eresse for de rent formelle muligheder i traditionle konstruktioner end åbenhed for de muligheder, n nye viden giver os.

Siegel har inddelt sin bog i tre kapitler: Det første ejer sig om skeletkonstruktioner. Det andet bendler „die V-stütze", d. v. s. alle de konstruktionsmer, der bygger på bygningsdele med former som er. Det tredie, tredimensionale bærende konstruknер herunder fagværker, skaller og hængende tage.

I hvert afsnit drøfter Siegel ved „beispiele" og egenbeispiele" statikken i de enkelte konstruktionsetoder, samtidig med at han søger at finde dækkende rmelle udtryk for de virksomme kræfter. (Vi kender sempelvis alle vanskelighederne ved hjørneløsningen t skelethus. Til trods for at hjørnesøjlen kun bærer lvdelen af, hvad den normale søjle bærer, kommer n altid til at virke kraftigere.)

Gennemgangen virker meget klar og sober og udder et stort savn. Den er så lidt fyldt med statikori, at selv temmelig læsesky arkitekter med et grænset besvær kan læse den. Og læses bør den, den ikke kun en billedbog.

Skal man komme med indvendinger, bør det blive od forfatterens tro på, at hans krav om konstruktiv arhed nødvendigvis må føre til større arkitektur. Både Corbusier, Aalto og Arne Jacobsen er eksper- i former, der har meget lidt med „strukturformer" gøre.

Ser vi bort fra disse stærke viljer, er det imidlertid art, at den moderne arkitektur som helhed ville ıdgå mange vildskud, hvis den i højere grad fulgte egels krav.

„Den moderne arkitektur er en teknisk tidsalders kitektur, og en afklaring af de tekniske problemer, oraf formen vokser, er som følge heraf uundgåelig. Den er forudsætningen for en rengøring, som må omme, hvis ikke den moderne arkitektur skal havne en ny formalisme". (s. 11) **Nils Ole Lund**

trukturformer på engelsk

ed Angerer: Surface structures in building. 142 s. 18 sh. ec Tiranti. 1961 (oversættelse af den tyske original: uen mit trägende Flächen.)

Denne bog er et andet af de mange værdifulde drag, tyskerne har ydet litteraturen om de nye nstruktioner.

Som Siegel ser forfatteren stoffet fra arkitektens nsvinkel. Han har imidlertid delt bogen i to afsnit. rst en gennemgang af de fundamentale love for nstruktionerne, hvor han, som titlen angiver, holder til de former, hvor kræfterne optræder i konuktionernes planer.

Hans ønske har været at vise, hvad der strukturelt statisk er særegent for overfladestrukturen og skil- den fra skeletkonstruktionen og „den massive ggemåde". Til sidst forsøger han en formanalyse at finde de nye former, der logisk udtrykker de tiske forhold.

Bogen er beskeden i størrelse og pris og bruges som lærebog i München.

Den svarer i sit stof til den sidste trediedel af Siegels bog, men er efter min mening for den statiske dels vedkommende lidt sværere tilgængelig.

Den kan anbefales som supplement til „Strukturformen der modernen Architectur" eller, hvis denne forekommer for dyr, som en erstatning. **Nils Ole Lund**

Projektering af snedkerarbejder

Svensk forslag til bedre projektmateriale for snedkerarbejde A-gruppen: Snickeriredovisning. Rapport 68. Stockholm 1961. 27 s. Ill. Sv. kr. 10,–. (exkl. oms.).

I Sverige har man hidtil ikke haft bestemte vedtagne regler for udførelse af arkitekttegninger; i bedste fald har man på enkelte større tegnestuer udviklet en vis ensartet tegningspraksis.

For ca. 5 år siden dannedes i Sverige en arkitektgruppe, den såkaldte A-gruppe, med det formål at udarbejde en projekteringsmetode, som kan benyttes af alle arkitekttegnestuer. Gruppen arbejder med tilskud fra byggeforskningen og samarbejder med to tilsvarende arbejdsgrupper, HALTH og VVS-gruppen, for henholdsvis ingeniørarbejdet og varme-, vand- og sanitetsarbejdet med henblik på at rationalisere og koordinere projekteringsmetoder for al projektering indenfor byggeriet.

A-gruppen har nu fremlagt sin første rapport i en planlagt serie, som i afsluttet form skulle danne et konsekvent og sammenhængende system for udførelse af arkitekttegninger. Rapporten – nr. 68 i byggforskningens serie – behandler projekteringsmetoder for snedkerarbejde til vinduer, døre og skabe.

I rapporten har A-gruppen søgt at tilgodese produktionsledets krav til tegningsmaterialet, således at dette indeholder alle nødvendige oplysninger for arbejdets udførelse. I tekst og tegninger er redegjort for, hvorledes snedkerarbejdet skal gennemtegnes på såvel hoved- som detailtegninger. Udformningen af projekteringsmetoden er bl. a. sket i samarbejde med et stort antal projekterende, Byggstandardiseringen og Snickerifabrikernes Riksförbund.

Det er interessant at se, hvorledes man i Sverige fra forskellig side har indset nødvendigheden af en tiltrængt indsats for at tilvejebringe et mere rationelt og tidssvarende projektmateriale. Her i landet har der i de sidste år været udfoldet tilsvarende bestræbelser, og man søger nu bl. a. fra Statens Byggeforskningsinstituts side at koordinere denne indsats ud fra en helhedsbetragtning af projektmaterialet.

Hvad angår tegningsmaterialet til snedkerarbejdet har SBI tidligere, bl. a. i SBI anvisning 22: Normalvinduer af træ, angivet nogle regler for, hvorledes disse tegninger bør udføres. På flere punkter afviger disse regler og en række hertil knyttede almene hovedregler fra det svenske forslag. Grunden hertil kan for en stor del søges i den ret betydelige forskel på de to landes projekteringsformer. Alligevel fortjener rapport 68 at blive kendt af en større kreds herhjemme.

Partiel byudviklingsplan

Byudviklingsudvalget for Københavns-egnen har udarbejdet et forslag til partiel byudviklingsplan nr. 5. Det er fremsendt til byplannævnets godkendelse. Planen omfatter arealer i 8 kommuner langs Køgebugt fra Hvidovre til Jersie Strand.

Den rummer 1350 ha i inderzone (hvoraf en stor del er bebygget) og 2600 ha i mellemzone i hovedsagen beliggende mellem den projekterede motorvej og kysten. Alle mellemzonearealer har fået tilsagn om overførelse til inderzone, når de er byplanlagt og – for det høje byggeris vedkommende – kloak- og vejanlæg er sikret gennemført (d.v.s. at man ikke nødvendigvis behøver at afvente kloakering, før man begynder udstykning til f.eks. parcelhusbebyggelse). Området rummer i dag ca. 22.000 indbyggere. Det fremtidige indbyggertal kan ikke opgøres, før der foreligger mere detaljerede byplaner, som det for nylig nedsatte planlægningsudvalg skal bistå kommunerne med at udarbejde; men på grundlag af erfaringstal fra andre kommuner i Københavns-egnen, kan man anslå rummeligheden i det nye zoneforslag til 35–50.000 boliger d.v.s. 100–150.000 beboere. Herudover er der mulighed for i første omgang at udlægge industriarealer på ca. 400 ha, hvortil kommer det af Glostrup kommune i samarbejde med Dansk Arbejde påtænkte industriområde i Avedøre på godt 200 ha.

Hovedprincippet i planen er baseret på tankerne i Egnsplanen fra 1948 „fingerplanen", gående ud på at opbygge en række nye, forholdsvis selvstændige byenheder omkring de kommende hovedtrafiklinier: S-banen langs Køgebugt, som ifølge lov af 17. maj 1961 nu skal anlægges, og vestmotorvejen, der nu er fastlagt og under projektering i amtsvejinspektoraterne. Populært sagt er Køgebugt-fingeren den sidste finger, man nu påbegynder i den gamle figerplan. Samtidig er der skabt mulighed for, at denne plan kan danne overgangen til en ny planlægning f.eks. efter den „Principskitse til en Egnsplan", som blev offentliggjort i januar 1961, idet man i principskitsen forudsætter en udbygning af disse områder langs Køgebugt som en begyndelse til de store byområder, man har foreslået i principskitsen. *Men det må understreges, at der ikke er taget stilling til principskitsen med nærværende zoneforslag,* og det fremhæves udtrykkeligt, at det vil være muligt at udbygge Køgebugt-området alene og eventuelt anlægge andre principper for udbygningen af Københavns-egnen end de i principskitsen opstillede.

Byggeforskerkongres 1962 i Cambridge, England

Det internationale byggeforskningsorgan, C.I.B., er nu nået så langt i forberedelserne af den 2. internationale byggeforskningskongres, at man kan meddele tidspunkt og sted samt emne for kongressen. Kongressen vil blive afholdt i dagene 6.–11. september i Cambridge, England. Kongressens emne bliver spørgsmålet om den indflydelse på bygningers udformning og konstruktion, som er en følge af udviklingen af byggematerialer og elementer. (The influence of changing requirements and developments in materials and components on design and construction).

Konkurrencen om billige énfamiliehuse i Kjellerup

I foråret afholdtes en offentlig projektkonkurrence for arkitekter med bopæl i Jylland, om udformning af billige énfamiliehuse. Resultatet af konkurrencen, som var delt i to grupper, blev for første gruppe: 1. præmie – Jørgen Mortens Lorentzen, 2. præmie – Åge Christensen, 3. præmie – I. C. Christensen. For anden gruppe blev resultatet: 1. præmie – I. C. Christensen, 2. præmie – Ib Møller og Sv. E. Wichmann i samarbejde med Regnar Jensen og 3. præmie – Jørn Bisgaard og Henning Jensen.

Konservator Hans Madsen, Zoologisk Museum, i færd med at lægge sids hånd på den frygtindgydende Tyrannosaurus

Coelacanthen og Tyrannosaurus i Axelborg

I blind tillid til at den zoologiske sagkundskab står inde for båd stavemåde og artsbetegnelser, er det med overskriften søgt antyde at et kendt firma indenfor fabrikation af mineraluld i denne måne agter at markere sin 25 års beståen med en særegen udstilling Axelborg i København. Sammenhængen vil måske blive lid klarere, når der mindes om en nytårspublikation 1959/60 me titlen Liv og Varme.

Liv og Varme er også titlen på den udstilling, som Akti selskabet Rockwool åbner i Dan-Expo lokalerne i Axelborg København den 15. september. Efter sigende figurerer firmae navn kun eet sted på udstillingen, der er lagt i det ideelle, popu lærvidenskabelige plan. Det skal derfor heller ikke nævnes fle gange her. Liv og Varme vil, som også bogen, vise forudsæ ningerne for livets opståen og forbliven her på jorden set u fra et klimamæssigt syn, der naturligt fører frem til menneske endnu forholdsvis korte optræden, en optræden der er beting af muligheden for at skabe et mikroklima, kort sagt menneske muligheder for og evner til at forhindre for stort varmetab fi kroppen.

Sammenhængen bliver tydeligere, hvis man går over til m derne sprogbrug og siger isolering. Og centralt i udstilling står da også en del af et velisoleret hus, hvor der trods arktisk tilstande udenfor er sydhavsklima indenfor. Isolering ikke bl for at spare brændsel, men isolering for velvære. For at komm til dette hus begynder udstillingens arrangører med jordens ti blivelse og arbejder sig fremad – herved opstår møderne med d i overskriften nævnte zoologiske mærkværdigheder, hvoraf de førstnævnte er identisk med den „blå fisk", en fortidslevning ordets bogstaveligste forstand,. men en levende levning. D udstillede eksemplar er dog i sprit fra Zoologisk Museum o udgør nr. 21 af de antrufne eksemplarer. Derimod skal eksem plaret af Tyrannosaurus være en efterligning, som man ikk behøver at vogte sig for, selv om den er i størrelse 1:1.

Den centrale, velisolerede bolig er naturligvis kun centra hvis fortiden over nutiden går ind i fremtiden. Her har u stillerne ønsket at fabulere lidt om rumtiden og dens isolering behov. I tilknytning til udstillingen er der i Axelborgs biogra lokale non-stop forestilling af kulturfilm, hvorimellem man diskr har anbragt sin egen jubilæumsfilm. Udstillingen er åben månede ud, hver dag fra klokken 10 til 22, og adgangen er gratis. *L*

[D]et røde slips

[De]n af Jørgen Bagger producerede og af Jens Henriksen in[str]uerede farveplanlægningsfilm *Det røde slips* (anmeldt i Arki[tek]ten nr. 10/1961) har på den internationale industrifilmfesti[val] i Torino fået en 2. præmie. Konkurrencen er hård, så det [er] en fin anerkendelse. Som bekendt er filmen produceret på [ini]tiativ af tre nordiske farvefabrikker, den danske er S. Dyrup [&] Co. A/S, men filmen har et almennyttigt sigte og har også [t]ydelig interesse for arkitekter. Det røde slips er en farve[nor]malfilm, der varer i 25 minutter. Den distribueres gennem [sek]retariatet for Danmarks Erhvervsfond, Statens Filmcentral [og] Københavns Kommunes film- og båndcentral.

[Ty]pehus i TV

[Da] fjernsynet i sit efterårsprogram ønskede at vise, hvorledes et [enf]amiliehus bliver til, fik man den tanke at følge opførelsen af [et] typehus. Arkitekternes Typehuskontor havde samtidig planer [om] at opføre en af de nye og større typer som et prøvehus, og [det] var derfor nærliggende at kombinere de to planer. En vel[vil]lig bygherre gjorde det muligt at opføre typen B 24 A på en [gr]und i Lundtofte. Den første udsendelse onsdag den 23. august [vis]te de forberedelser, der er nødvendige før byggeriet kan på[be]gyndes. Med fjorten dages mellemrum vil TV aflægge bygge[pla]dsen et besøg og går det efter planen, skal huset være fuldført [til] den sidste udsendelse den 1. november. Ugen efter viser man [hu]set møbleret af Den Permanente. Huset vil derefter i et par [dag]er være tilgængeligt for offentligheden.

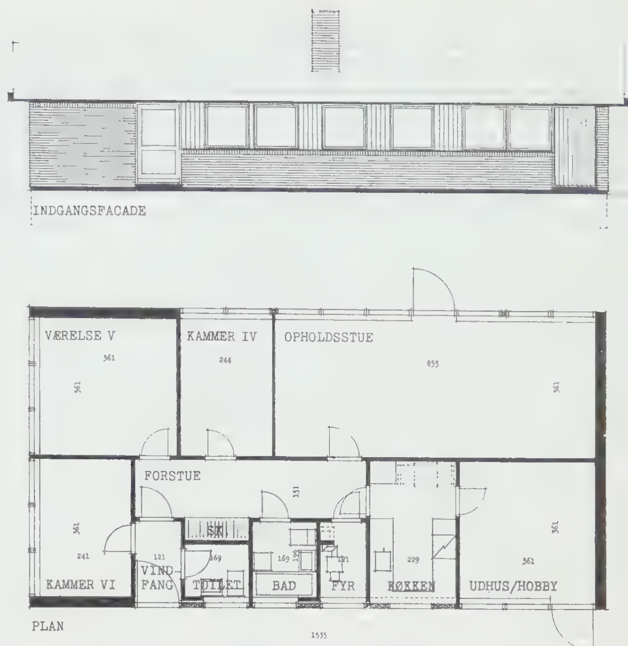
En sådan udsendelsesrække kan blive en god propaganda for at [an]vende arkitekter ved opførelsen af énfamiliehuse. Som bekendt [op]føres et meget stort antal énfamiliehuse stadig uden arkitekt[bis]tand. Arkitekternes Typehuskontor vil selvfølgelig specielt komme i søgelyset, men også andre typehusbyggere vil nyde godt af en stigene interesse for disse huse, der skulle gøre arkitekterne konkurrencedygtige på et marked, hvor de hidtil har været svagt repræsenteret. Forudsætningen er selvfølgelig, at arkitekternes egne typehuse både kvalitets- og prismæssigt kan hævde sig i forhold til, hvad der ellers tilbydes. For de fleste bygherrer vil det være en afgørende fordel at kunne entrere om huset på grundlag af en fast pris.

Det hus, der vises i TV, opføres af en gruppe håndværkere, der i samarbejde har fundet frem til priser, der også vil være gældende for opførelsen af samme type andre steder i Københavnsegnen. Eller med andre ord: Ethvert af DALs medlemmer kan tilbyde en bygherre at opføre et af typehuskontorets typehuse til en fast pris, såfremt de på forhånd har sikret sig samarbejde med denne eller en lignende håndværkerring. I en række byer har arkitekterne allerede etableret et sådant samarbejde med håndværkergrupper, der er villige til at opføre typehuse til forud fastlagte priser. Det gælder blandt andet byerne Herning, Haderslev, Horsens, Vejle og Roskilde.

Medlemmer af DAL, der er interesseret i at medvirke ved etableringen af nye håndværkergrupper, som selvfølgelig må stå til rådighed for alle DALs medlemmer, vil i begrænset omfang kunne få stillet projektmateriale til rådighed fra typehuskontoret.

Der synes både fra publikums og fra arkitekternes side at være en stigende forståelse for det alménnyttige i typehuskontorets arbejde. Publikum får mulighed for at få et gennemprojekteret hus til normalt arkitekthonorar og med alle de besparelser i produktionen, der opnås ved en typisering, og arkitekterne får mulighed for at få et projektmateriale til en pris, der ligger langt under, hvad det ville koste dem selv at fremstille et tilsvarende materiale.

TV-udsendelserne har dog givet anledning til enkelte protester fra kredse, der ikke vil anerkende typehuskontorets arbejde som rent idéelt eller almennyttigt. Blandt andet har en ejendomsmægler i Frederiksborg Amts Avis protesteret mod den ublufærdige reklame for arkitekter og sagførere – som om de var de eneste, der byggede typehuse. „Det er at gå ejendomsmæglerne i bedene". Da typehuskontorets arbejde går ud på at skabe et konkurrencedygtigt alternativ til det dårlige, ikke arkitektprojekterede småhusbyggeri, må der selvfølgelig komme protester fra den kant.

Plan og facade 1:200 af det i TV viste typehus

OVERSIGT VEDR. HÅNDVÆRKERUDGIFTER

Sag nr.: ...... Hustype: B 24 a

Håndværkerring 1
HOVEDSTADSOMRÅDET
(Bem. se bagsiden)

STANDARDUDFØRELSE:
(Hv.udg. ved udførelse som angivet i typeprojektmateriale)

Jordentreprise			
Kloakentreprise (excl. stik)			
Murerentreprise		18.600	
Tømrerentreprise	13.000		
Snedkerentreprise	10.700		
Glarmesterentreprise	1.140		
Malerentreprise	2.580	27.420	
Blikkenslagerentreprise	900		
Sanitetsentreprise (excl. stik)	2.185		
Varmeentreprise	6.020		
El-entreprise (excl. stik)	2.500	11.605	
Standardudførelse ialt .... (Excl. oliefyr ca. 56.000 kr)			57.625

STIKUDGIFTER:

Kloakstik (ca. m)	
Vandstik (ca. m)	
El-stik (ca. m)	

SÆRLIGT UDSTYR:

Oliefyr incl. tank (incl. i standardudførelse)	
El-installation til oliefyr (incl. i standardudførelse)	
Komfur	
Vaskemaskine	
Køleskab	
Stikudgifter og særligt udstyr ialt ..	

TILLÆG ELLER FRADRAG:
(som følge af ændringer i projektmateriale)

	Tillæg	Fradrag

Tillægspris/Fradragspris ....

HÅNDVÆRKERUDGIFTER IALT ....

[Til]bud afgivet af den håndværkerring, der opfører typehus B 24 a. Tilbudet [gæl]der for typen opført overalt i Storkøbenhavn

Protester fra arkitektkredse skyldes derimod rent interne forhold. Berettiget eller uberettiget føler de typehusprojekterende arkitekter, at en del kolleger gennem typehuskontorets arbejde får mulighed for at påføre de allerede igangværende typehusarkitekter en uønsket konkurrence. Både D.A.L.'s bestyrelse og typehuskontorets bestyrelse er dog overbevist om, at typehuskontorets arbejde også vil forøge interessen for de privatpraktiserendes typehuse. Et arbejde for arkitektstandens interesser som helhed vil også blive til gunst for den enkelte. Typehuskontorets virksomhed har næppe kunnet spores som et fald i interessen for de privatpraktiserendes typehuse – tværtimod.

Indlæg

Om de større typehuse

Til Landsforbundets bestyrelse

I 1957 fik D.A.L. af produktivitetsfonden 110.000 kr. til undersøgelse af typiseringsmulighederne i småhusbyggeriet.

Et udvalg blev nedsat og heri var praktiserende typehusarkitekter repræsenteret. Da undersøgelsen praktisk taget var afsluttet og redegørelsen stod for at skulle udsendes, besluttede landsforbundets bestyrelse at søge oprettet et typehuskontor med det formål at opføre typehuse landet over, gennem forbundets medlemmer, men til nedsat honorar.

Denne beslutning mødte stor modstand blandt en kreds af medlemmer, bl. a. fra flere af de arkitekter, der var medlemmer af undersøgelsesudvalget. På møder landet over propaganderede bestyrelsen for ideen, den mødte tilsyneladende velvilje ude i landet, men blev mødt med massiv modstand i Københavnskredsen, både på orienteringsmødet og på en senere ekstraordinær generalforsamling indkaldt af en medlemskreds. På den ekstraordinære generalforsamling i Københavnskredsen 5/2–59 vedtoges med ca. 2/3 majoritet følgende opfordring til afdelingens repræsentanter:

„Generalforsamlingen opfordrer Københavnsafdelingens repræsentanter i D.A.L.'s repræsentantskab til på første repræsentantskabsmøde, eventuelt i samråd med repræsentanter for A.A.'s øvrige afdelinger samt Dansk Arkitektforenings repræsentanter at fremsætte forslag til ændring af typehuskontorets arbejdsform, således at det materiale, typehuskontoret bearbejder, og de konklusioner, man når frem til, alene stilles til rådighed for medlemmerne til støtte for fremtidig projektering, men ikke som færdige projekter."

Forud for dette havde en medlemskreds på flere hundrede rettet henvendelse til repræsentantskabet med krav om, at der blev stillet garanti for, at typehuskontoret kun udarbejdede huse af mindstestørrelse efter den daværende byggestøttelovs kap. 4 (38.000 kr i håndværkerudgift i hovedstadsområdet) og med honorarer efter reglerne.

Bestyrelsen kørte typehusbestræbelserne videre på efterfølgende generalforsamlinger og repræsentantskabsmøder; resultatet blev, at typehuskontoret blev oprettet, og i dets vedtægt § 2 står:

„Institutionens opgave er – til rådighed for landsforbundets medlemmer – at tilvejebringe projektmateriale til énfamiliehuse af den kategori, som kan opnå statslån eller statsstøtte i henhold til boliglovene. Opgaven skal løses på basis af en forskning af småhusbyggeriets tekniske, økonomiske og brugsmæssige problemer."

Bestyrelsen har i sin argumentation for typehuskontorets oprettelse henvist til at huset for den lille bygherre kun i ringe omfang blev projekteret af landsforbundets medlemmer, og at småhusbyggeriets standard som følge heraf var meget lav.

Resultatet af typehuskontorets arbejde præsenteres nu for offentligheden i fjernsynsudsendelser og presseomtale. Den lille bygherres hus, familien Larsens, præsenteres med håndværke
udgift kr. 57.000, samlet anskaffelsessum kr. 115.000 excl. kursta
eget indskud ca. 23.000 kr. og en årlig husleje på ca. 8.000 k

Boliglovgivningen er ændret således at man kan opnå sta
garanti og huslejetilskud, uanset husets anskaffelsessum overskrid
lovens max.-grænser.

Typehuskontoret har formelt således holdt sig indenfor ve
tægtens område, men det er imod vedtagelsens ånd og de gara
tier, der er givet. Typehuskontoret har ikke herved ydet bidr
til at løse den samfundsopgave at skabe huset for den lille by
herre, der var bestyrelsens argumentation for dets oprettelse.

Vi mener, at forbundets ledelse i denne sag har svigtet me
lemmernes tillid og brudt de garantier, der er givet, og derv
bragt forbundet i en situation, der kan få de alvorligste kons
kvenser.

Vi opfordrer derfor bestyrelsen til snarest muligt at indkal
til et repræsentantskabsmøde med det formål at bringe typehu
kontorets vedtægt § 2 i overensstemmelse med de oprindeli
givne garantier, d.v.s. huse til maximale håndværkerudgifter p
38.000 kr.

Hvis dette ikke sker, må man konstatere, at det ikke er muli
gennem afdelingernes generalforsamlinger at opnå beslutninge
der er bindende for repræsentantskabet.

Konsekvensen heraf må efter vor mening blive, at man m
indkalde til en forbundsgeneralforsamling, først for at sø
lovene ændrede, således at forbundsgeneralforsamlings-beslu
ninger bliver bindende for repræsentantskabets, og dernæst f
at få typehuskontorets vedtægt ændret.

sign. *Holger Tangå Hansen* sign. *Peer Haubroe.*

Kommentar fra typehuskontoret

Bestyrelsen har d. 31 august modtaget foranstående henvendelse angåen
typehuskontorets nye serie. Landsforbundets bestyrelse, der på sine mød
regelmæssigt er blevet orienteret om typehuskontorets arbejde, vil på
førstkommende møde d. 14. september få henvendelsen forelagt, men h
dog forinden ønsket at forelægge skrivelsen for typehuskontorets bestyrel
som har afgivet følgende foreløbige kommentar.

I Arkitekten nr. 14, udsendt 4. juli 1961, blev typehuskontore
arbejde, og specielt den nye serie B, udførligt gennemgået i e
5 sider lang artikel, hvori der blandt andet vistes plan og facad
af seriens største model, B 24a, som nu vises i TV.

Det er rigtigt, at dette hus er lidt større og ikke så lidt dyre
end de typer, kontoret startede med at projektere til medlemme
nes brug. Men en af forudsætningerne, for at en typehusordni
kan få nogen værdi, er, at den er levende og kan tilpasses c
varierende ydre betingelser – ellers vil den snarere hæmme u
viklingen end fremme den.

For Arkitekternes Typehuskontor gælder specielt, at denn
tilpasning samtidig må ske indenfor vedtægtens rammer: hu
af den kategori, som samfundet vil yde støtte til. Den ændrede b
liglov er et udtryk for, at det må anses for et samfundsmæssi
gode, at den øgede købekraft i størst mulig udstrækning udnytt
til større og bedre boliger. Det har da også vist sig, at mange
forbundets medlemmer på deres bygherres vegne har efterly
typer større end den første series. Den nye serie B omfatter typ
med boligareal fra 88 til 110 m² (boliglovens grænse), mens de
første serie kun går til 97 m².

Ændringen af boliglovens grænse, fra 38.000 kr. til 110 m
er udtryk for et klart samfundsmæssigt sigte. Ved at gå tilba
til en fast prisgrænse ville arkitekterne medvirke til at holde boli
standarden nede i stedet for at forbedre den. Vi skal i denn
forbindelse henvise til den ovenfor omtalte artikel i Arkitekte
hvor der i indledningen redegøres for ordningens erhvervsmæssi
formål.

Et hundeliv for mennesker – et herreliv for hunde

Klimaet er barskt, og naturen fattig på forråd i de nordligste polaregne. Sælen er det bedste bytte. Den giver mad, brændsel og klæder. Uden den fører eskimoen et hundeliv, der ender med døden, hvis jagtheldet svigter totalt. De trofaste slædehunde ved, at jagtheldet betyder mad til dem. Først når aftenen falder på, får de mad. Mætte ruller de sig sammen og sover veltilpasse; et herreliv for hunde med fulde maver.

Når slæden gør holdt for natten, bygger eskimoen sin iglo. Den opføres i cirkulær form af store sneblokke, der hælder indad og danner en kuppel. I læsiden skæres en indgangstunnel, og under gunstige vejrforhold tillige et vindue, hvis rude enten er en isflage eller tørret tarmskind. De indvendige vægge beklædes med skind for at dæmpe strålekulden fra snemuren. Ved 35 minusgrader udenfor, opnår hytten let en rumtemperatur fra 10–20 plusgrader med tranlampe og nøgne overkroppe som eneste varmekilder. Den geniale udnyttelse af snefnuggenes luftfyldte og isolerende egenskaber er stærkt på retur i Grønland. Flere og flere bor i træhuse, der isoleres med Rockwool. Rockwool er dansk stenuld, smeltet og spundet af danske sten, bestandig overfor råd og svamp. Fra nord til syd er der på 25 år blevet ensartet lunt indendøre – med Rockwool.

Se jubilæumsudstillingen Liv og Varme om det skabte mikroklima, 15. sept. – 1. okt. i Axelborg

udskillelsen af vand og ilt på en sådan måde, at der dannes ioner, når planten befinder sig i et passende elektrisk felt.

Civilingeniør Chr. Bach fra Randers har specielt arbejdet med en iongenerator, det såkaldte Florian-apparat, og det er ovenfor omtalte forhold, der ligger til grund for generatoren.

Ioner dannes desuden ved brug af radioaktive isotoper, ved anvendelsen af glødetråde, der ioniserer den forbistrømmende luft, og ved anvendelse af ultraviolet lys.

Ionmængden af den luft, der omgiver os, og ionmængden i den luft, som vi forsyner med ioner ved hjælp af en iongenerator, kan bestemmes ved hjælp af ionmetre. Ved adskillige målinger med ionmetre kan man bestemme det, vi vil kalde for vort ionkrav. Der er foretaget et større antal målinger af positive og negative ioner i luften i forskellige lejligheder, erhvervslokaler og andre rum, blandt andet på Centralsygehuset i Randers, i Radiohuset og i fabrikker. Ved at sammenligne disse målinger og resultater med subjektive udsagn om, hvorledes luften virker, har man kunnet tegne visse diagrammer, der viser, hvorledes man befinder sig i rum med forskelligartede ionindhold.

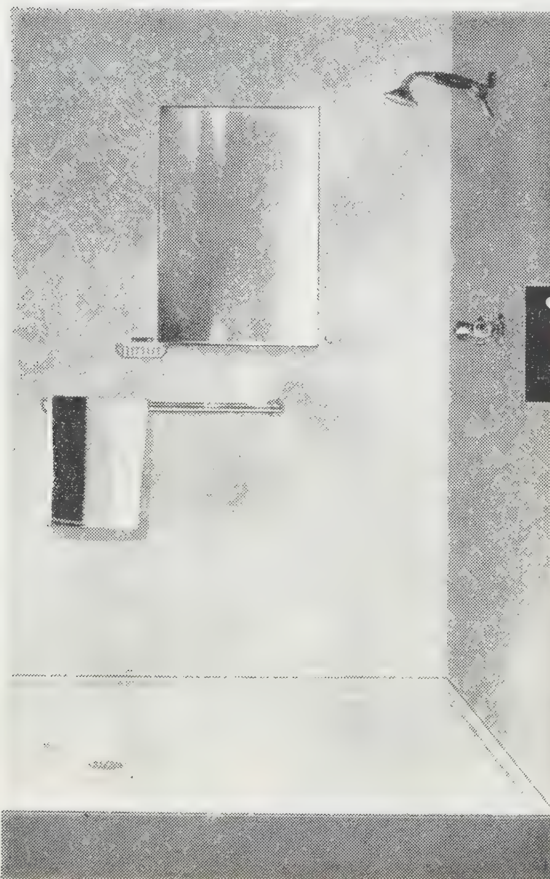
Luft med mange ioner betegnes som frist luft, luft med få ioner betegnes som tung. Luft med overvejende mange positive ioner, men kun få negative, betegnes som lummer, og luft med mange negative og få positive ioner betegnes som kølig og særdeles fris

Man kan også henregne byggematerialer, som a giver en tilpas stråling, der er iondannende, som h rende under begrebet aktiv ionteknik.

Hele det arbejde, som civilingeniør Chr. Bach h beskæftiget sig indgående med, havde sit udspring hans eget arbejde. Han ville, ved hjælp af en akt ionteknik, skaffe hjælp mod sin egen sygdom. I d nærer han større interesse for den passive tekniks pr blemer end for den aktive tekniks, og han ser d altid som sit mål at få den passive teknik bragt i a vendelse i første omgang, når det drejer sig om luf konditioneringsproblemer. Det ser anderledes ud, n det drejer sig om terapeutiske foranstaltninger, o hjælp til astmapatienter, hvor det er rigtigst straks gribe til aktiv teknik og så muligvis bagefter prøv om man blot ved anvendelse af passiv teknik er i stan til at klare problemerne.

Undersøgelsesmetoder for farvers og lakkers le ningsevne er undersøgt, men skal fortsættes. Mang lende viden om forholdene på dette område koster millionbeløb årligt. Alt for konsekvent gennemfø hulrumsisolering og opsætning af dobbelte vindue kan have en uheldig virkning. Ethvert rum bør hav et udpræget koldeste punkt, så der i rummet find en temperaturgradient, som hjælper til at fjerne st vet uden samtidig at ødelægge luftens ionindhold.

Kilde: Foredrag holdt i Byggecentrums foredragssal af c vilingeniør Chr. Bach, Randers.

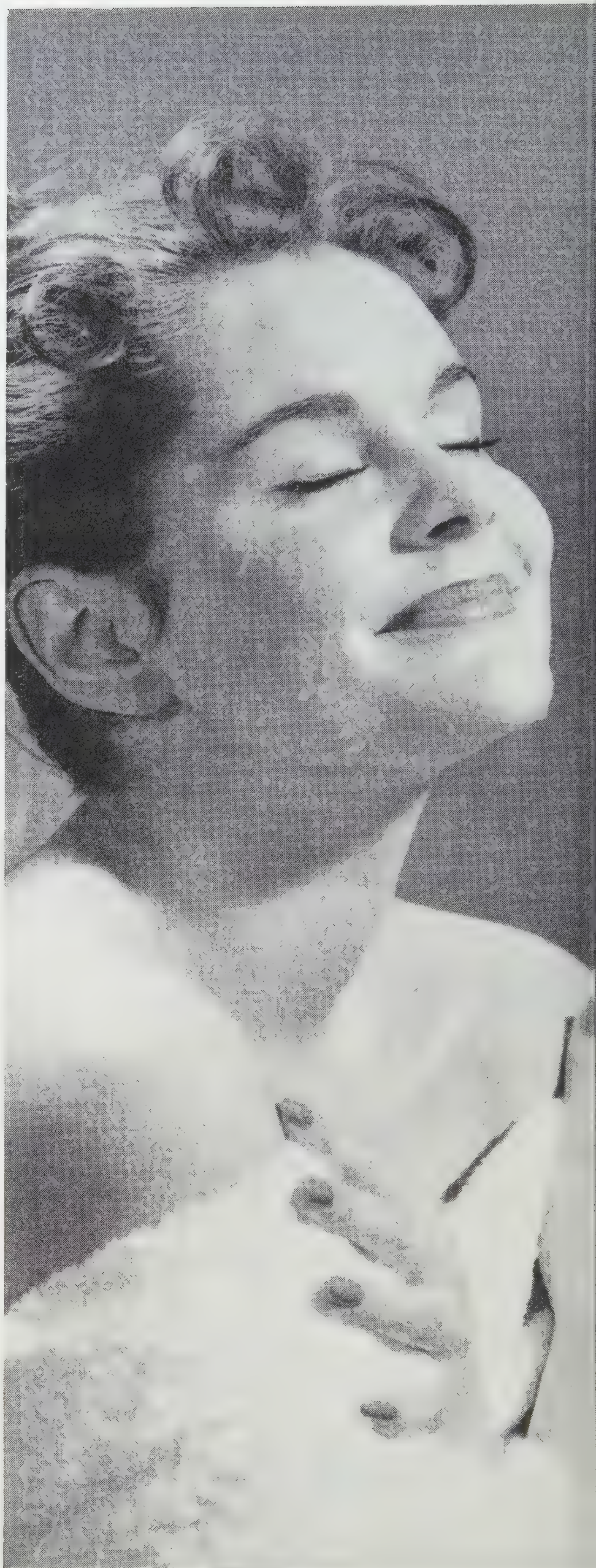

COLOVINYL FLISERNE FÅS I 27 ELEGANTE FARVER – NETOP TIL DEN

Sig Colovinyl for fremtiden . . .

Colovinyl foretrækkes til gulvbelægning
i såvel moderne virksomheder som villabebyggelse.
I det daglige slid er Colovinylgulve absolut de bedste -
de er slidstærke, behagelige at gå på
og lette at holde.

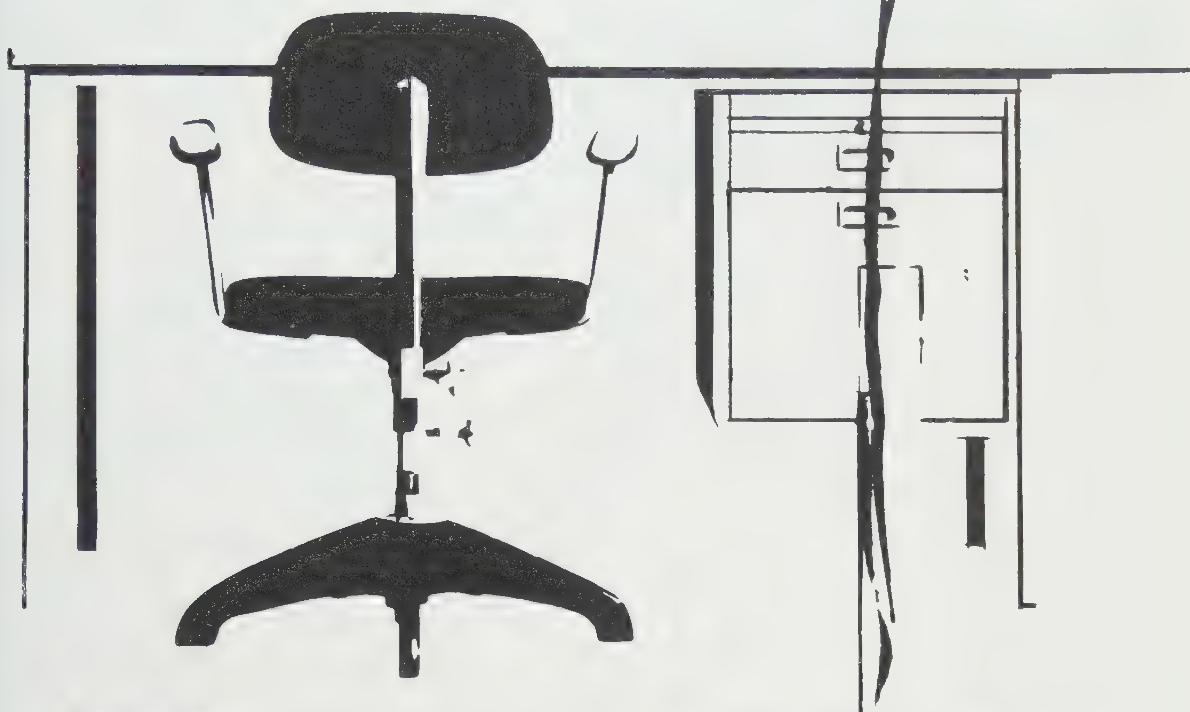

FACIT klarer møbleringen ...!

DATAMØBLER

Der stilles i dag store krav til kontorets indretning. Dyre kvadratmetre skal udnyttes effektivt – men samtidig også smukt og hensigtsmæssigt. Dette er baggrunden for FACIT DATA møblers store succes.

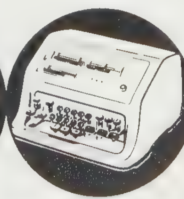
FACIT DATA møbler er kontormøblerne, der vokser med opgaverne. De opbygges af løse elementer, der kan kombineres udvides og sammenbygges efter behovet – og uden brug af værktøj, og de er lige velegnede til det lille forkontor som til det store ekspeditionskontor eller det elegante chefkontor. Tal med FACIT om Deres møbleringsproblem – eller rekvirer vor brochure, det er selvfølgelig ganske uden forbindende.

har det hele

Igennem mange år har FACIT fremstillet nye, moderne kvalitetsprodukter indenfor kontormaskine- og kontormøbelområdet og bestandigt sørget for at ligge forud – også på serviceområdet, hvor FACIT har oprettet egne serviceværksteder spredt over hele landet.

BREDGADE 21 - KØBENHAVN K - TELF. MI. 6501

Aalborg: tlf. 24831	**Hjørring: tlf. 1870**	**Næstved: tlf. 720343**	**Skive: tlf. 692**
Aarhus: - 23302	**Holbæk: - 3025**	**Odense: - 116811**	**Sønderborg:**
Esbjerg: - 5280	**Kolding: - 2886**	**Randers: - 6464**	**tlf. 24546**
Hillerød: - 3625	**Nykøb. F.: - 852184**	**Rønne: - 186**	**Vejle: - 4061**

Overfor en ny virkelighed

er titlen på en publikation om planlægning, ledelse og samarbejde i det industrialiserede byggeri.

Den byggetekniske udvikling vil i den kommende tid stille arkitekterne og med dem alle andre byggefolk overfor en situation med en række ukendte muligheder for fagets udøvelse.

Arkitekt, lektor Bjørn Bindslev, har forsøgt i bogen at give et billede af den nye situation, bl. a. for at man i tide kan drøfte alle de faglige, politiske og økonomiske konsekvenser.

Bjørn Bindslev har ved udarbejdelsen af bogen støttet sig til et udvalg nedsat af Danske Arkitekters Landsforbund. Arbejdet er udført med økonomisk støtte fra Boligministeriets produktivitetsfondsudvalg.

Bjørn Bindslev: Overfor en ny virkelighed. 62 sider, hft. pris 4,50 kr.
Arkitektens Forlag, Nyhavn 43, København K.

Plasticledninger er overlegne

Glasfiberarmerede plasticledninger har mange forde og de har vundet betydelig udbredelse på adskilli markeder til trods for modstand og skepsis fra man sider.

Polyverit og Polyvertex armerede ledninger, so fabrikeres i Schweiz, er meget lette og modstand dygtige overfor olier, benzin og lignende produkte og de kan modstå et tryk på indtil 400 atmosfær Den indvendige glatte overflade har næsten ing vedhængning og gennemstrømningen hindres så go som ikke gennem friktion. Blandt andre fordele n nævnes, at rørene ikke kan antændes og de tåler te peraturer på indtil 250° C.

Dersom man sammenligner disse to plastictyper m andre ledningstyper bemærker man:

1. Transport- og anbringelsesomkostningerne ha veres på grund af den ringe vægt.

2. En besparelse i montagearbejdet på 66 pct. ge nem den patenterede samling i stedet for svejsnin

3. Mellem 30 og 40 pct. mindre vedligeholdels omkostninger.

Fordelene er så åbenbare, at glasfiberarmerede pl sticledninger vil komme til at betyde en voldsom ko kurrence overfor ledninger af andre materialer.

Fabrikanter: H. & G. Meister, Huber Strasse 11 Zürich 9/48, Schweiz.

Kilde: ETD Nr. 4110 Nr 1-61.

Pas på malingen

Under denne overskrift, som minder een om titlen
et morsomt teaterstykke, der havde stor succes fo
del år siden, har Beck & Jørgensen A/S lancere
praktisk vaskeanvisning for matte vægmalinger
emailler, som det er hensigten, at malermestre
rekvirere *gratis* hos firmaet til ophængning på de
bejdssteder, hvor de netop har udført den slags ma
arbejde.

Køber man idag en skjorte eller et køleskab,
følger der en kortfattet instruktion med om, hvorle
de skal rengøres og behandles for at give lang og
tjeneste. En instruktion er mindst ligeså påkræ
hvor talen er om malerarbejde, der især nutildags,
matte vægmalinger og emailler er på mode, kræ
en nænsom og faglig korrekt behandling for i
hurtigt at blive ødelagt.

Skiltene til ophængning er udført på svært krid
karton. Ved at efterlade dette skilt hos kunden sik
malermesteren sig desuden mod helt urimelige rek
mationer, som meget ofte kan forekomme, når uerfa
rengøringsfolk har afvasket matte vægge med sam
klud, som gulvet blev vasket med. Klude er gift
matte malinger, og denne kendsgerning tjener B
& Jørgensen's prisværdige initiativ til at fastslå på
praktisk måde overfor malerens kunder.

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Vedr. Offentlig projekt-konkurrence om handelshøjskole i Sønderborg

Efter programmets færdiggørelse har konkurrenceudskriveren meddelt os følgende vedrørende byggegrunden:
Byggelinie i forhold til gaderne skal mindst være 5 m, og de angivne hjørneoversigter skal respekteres.
Søndre Landevej samt Ørstedsgade kan give adgang til arealet. Fra Grundtvigs Allé til grunden må der ikke etableres overkørsler eller adgang iøvrigt.
Det på planen i mål 1:500 angivne art. nr. 3701 angiver et rørlagt vandløb, der i givet fald kan overbygges.
Yderligere kan oplyses, at vejen ved de 2 boligblokke vest for grunden er privat. Denne kan ikke påregnes at give adgang til grunden.

Vi fremsender hermed et antal spørgsmål og svar, som er fremkommet i forbindelse med ovennævnte konkurrence.
Spm. 1) a. Skal handelshøjskolen, handelsgymnasiet og lærlingeskolen hver for sig disponere over en bestemt lokalegruppe? b. I så fald: hvilke lokaler er i hver gruppe, og ønskes hver sådan gruppe adskilt? c. Eller er det sådan, at handelsgymnasiet optager skolen helt om dagen, og handelshøjskolen og lærlingeskolen optager den om aftenen, og at klasserne er fælles for de 3 nævnte skoler?
Svar: a. Nej. b. Bortfalder. c. Klasserne (inkl. særlokaler, kantine, bibliotek m.v.) er fælles for alle tre skolearter. Skolen vil om dagen være optaget samtidigt af handelsgymnasiet og lærlingeskolen, om aftenen af handelshøjskolen, forskellige adgangskurser hertil m.v.
Spm. 2) a. Hvilke afdelinger eller lokalegrupper skal udvides? b. Er det kun klasserne og særlokalerne? c. Skal også kantine, kontorer, lærerværelse og bibliotek udvides, elle disse afdelinger i program dimensioneret til en skol 700 elever? d. Regner med at salen til 500 er nok for en skole til (350 + 700 elever, eller er det tar også at fordoble den?
Svar: a. Jfr. b–d. b. Udvi sesmulighederne skal i sæ leshed gælde antallet af malklasser (og særlokale maskinskrivning).
c. Kantine, kontorer, lærer relse og bibliotek bliver næppe behov for at udv Men muligheden er der, og vil være en fordel ved et slag, om det åbner mulig for udvidelse også af disse kaler.
d. Festsalen må anses for nok også for den udvid skole. Men også her gælder kan bygningen udformes, den muliggør senere udvid også af festsalen, er det fordel.
Spm. 3) post 1.a. Stilles her andre krav end i alm. ler, når der kræves at norm klasserne „orienteres såle at gener ved solindfald eli neres"? b. Hvornår anser r at solindfald er særligt ge rende? c. Hvilken oriente anser man for at være bedste?
Svar: a. Der stilles ikke k udover hvad der stilles for mindelige skoler, skolebyg gen bruges hele dagen.
b. Solindfald anses for sæ generende, når det bevi høj temperatur i lokalerne er bekendt med eksempler (ret nyopførte) skolebygnin hvor arbejdet og opholde det hele taget generes af st solvarme – muligvis på gr af for store syd- og sydv vendte vinduer.
Spm. 4) post 2. Hvad fore der i dette lokale?
Svar: Undervisning af s hold (50–60 personer), f

ARKITEKTEN SIGER:

System-køkkenet fra NORDIA-DAN giver os arkitekter og bygherrer følgende fordele:

NORDIA-DAN kan sammenbygges til en række varianter af elementer, og kan tilpasses ethvert areal.

Små transportomkostninger.

Og NORDIA-DAN kan samles uden andet værktøj end en skruetrækker.

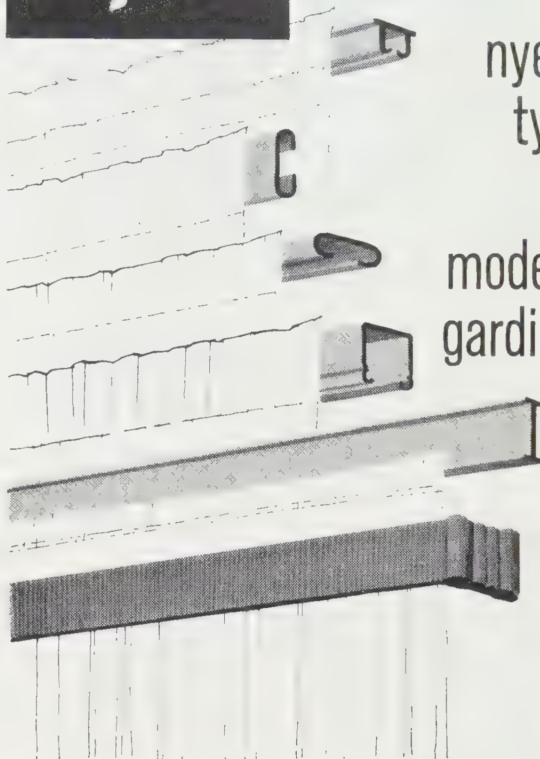
Kort leveringstid.

FINSENSVEJ 9 - KØBENHAVN F - TELF. FASAN 5095

NORDIA-DAN

STÆNGER

nyeste typer til moderne gardiner!

IMPRÆGNERING AF TRÆVÆRK

er en nødvendighed for at forebygge ødelæggelse gennem svamp og råd
SOLIGNUM er anerkendt som yderst effektiv og billig
SOLIGNUM bevarer træværket frisk og stærkt
SOLIGNUM giver træværket en smuk farve
SOLIGNUM bør anvendes ved det byggeri, der står under Deres tilsyn

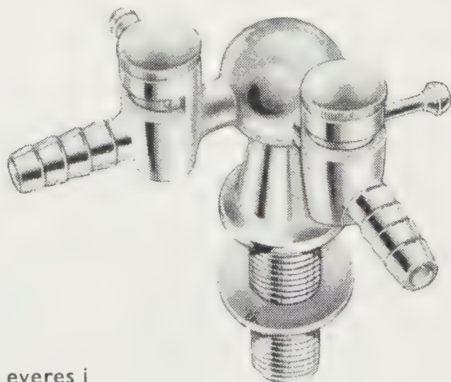
CARLSEN & PLENGE

Mørkhøj Bygade 30-32
København-Søborg
Søborg *7001

Godkendt af Boligministeriet

NIF

„Bordmodel"

Leveres i
enkelt – dobbelt
og 3 dobbelt

Bekendtgørelse

Kommunalbestyrelsen har i medfør af lov nr. 181 af 29. april 1938 om byplaner vedtaget en byplan for et område i Vanløse, hørende under grundejerforeningerne „Kirkestiens Villakvarter" og „Tryggevældevejens Vejlag". Byplanvedtægten med tilhørende plan nr. 17.871 er i henhold til § 7 i byplanloven i 3 uger fremlagt i rådhusets oplysningskontor, indgang fra Rådhuspladsen, samt på rodekontoret, Bratskovvej 36. Indsigelser mod og ændringsforslag til byplanen må fremsættes inden 6 uger fra nærværende bekendtgørelses dato og indsendes til magistratens 4. afdeling, rådhuset.

Opmærksomheden henledes på, at ifølge § 8 i byplanloven må indtil videre ingen del af det omhandlede område bebygges eller på anden måde anvendes i strid med byplanen uden samtykke fra Københavns magistrat.

Overtrædelse af byplanlovens bestemmelser behandles ifølge § 25 i byplanloven som politisager.

Københavns magistrat, 4. afdeling,
den 28. august 1961

2 konsulenter til byggeriet

Boligministeriets produktivitetsudvalg agter fra den 1/11 1961 at ansætte 2 konsulenter til at udøve en rådgivende og konsulterende virksomhed indenfor byggeriet.

Den ene af konsulenterne skal beskæftige sig med mekanisering og arbejdsplanlægning, medens den anden vil blive beskæftiget med rationalisering af rørinstallationer.

Begge konsulenter skal virke som rådgivende overfor de byggende over hele landet, men skal samtidig påtage sig gennem foredrag, kursusvirksomhed m. v. at virke for spredning af kendskab til de pågældende områder.

Konsulenterne vil som indledning til deres virksomhed få lejlighed til et nærmere studium af de pågældende emner.

Aflønningen fastsættes efter gældende overenskomst med finansministeriet med tillæg efter kvalifikationer, hvortil kommer dækning af udgifter til kontorhjælp, rejser og kørsel.

Ansøgninger med fyldige oplysninger om uddannelse og tidligere beskæftigelse bedes indsendt inden den 20. september 1961 til:

Boligministeriets produktivitetsudvalg
Gyldenløvesgade 19⁵, København V

drag etc. Lokalet kan evt. indrettes som to sammenlagte normalklasser.

Spm. 5) post 8. a. Har salen flere anvendelsesområder end de angivne? b. Nogle af disse anvendelser (til forelæsning og film) vil for en sal til 500 tilfredsstilles bedst med helt eller delvist skråt gulv som i et auditorium. (Dette forhold har naturligvis særlig betydning, hvis salen ønskes udvidet til det dobbelte: 1000 pers.) Er auditorieformen ønskelig eller hindrer andre anvendelser (f. eks til fest) den? c. Skal salen have nogen scene? Størrelse bedes opgivet i bekræftende fald.

Svar: a. Salen skal også benyttes til skriftlig eksamen.

b. Denne anvendelse udelukker skråt gulv.

c. Salen skal ikke have nogen scene.

Spm. 6) post 9. Hvor stort skal køkkenet være i m^2.

Svar: Køkkenet skal være dimensioneret, så der kan tilberedes varme drikke som te, kaffe, kakao, opbevares mælk, sodavand etc. (i køleskab), opbevares service og bestik, udføres opvask, alt for 200 elever ad gangen. Der skal ikke kunne tilberedes varm mad iøvrigt.

Spm. 7) post 20. a. Er der nogen form for kontrol med eleverne? b. Ønsker man af hensyn til evt. opsyn med eleverne en gårdsplads (eller lign.) som f. eks. i et gymnasium, eller kan eleverne bevæge sig frit i omgivelserne, som de har lyst?

Svar: a. Uden for bygningen er der ikke nogen egentlig kontrol med eleverne.

b. Eleverne kan bevæge sig frit i omgivelserne. Dog ville det være ønskeligt, om der kan indrettes et mindre område, som er reserveret de elever, som går på dagskolen, og et betydeligt større område, hvor alle kan opholde sig i fællesskab.

Spm. 8) post 21. Hvor mange biler skal kunne parkere?

Svar: I dag vil det daglige parkeringsbehov være ca. 30–40 biler. Ved særlige lejligheder kan der blive brug for plads til ca. 200 biler. Man ønsker imidlertid ikke en parkeringsplads til 200 biler, men vi håber, der vil blive lagt vægt på en god og fornuftig løsning på dette spørgsmål, og at der yderligere på et senere tidspunkt kan skaffes plads til endnu flere biler, sådan at det føjer sig pænt ind i anlægget.

Spm. 9) post 22. Hvor mange cykler?

Svar: Ca. 250 cykler.

Spm. 10) Er der interne trafikforbindelser, der lægges særligt vægt på?

Svar: Den største trafik vil komme fra Sønderlandsvej, men der ønskes tilkørsel både fra Sønderladsvej og Ørstedsgade. *Konkurrenceudvalget*

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND
Bredgade 66, København K
Telefon *Minerva 1290

Ledige FN-ekspertstillinger

Vi har fået meddelelse om, at 2 ekspertstillinger under FN er ledige snarest muligt efter den 6. november 1961. Det drejer sig om byplanlægning i Panama (PAN 63-A) og planlægning af boligbyggeri i Cameroun, Afrika (CAE-63-A). Nærmere oplysninger samt særlige ansøgningsformularer fås ved henvendelse til Sekretariatet for Regeringsudvalget for teknisk bistand, Udenrigsministeriet, Christiansborg, tlf. Central 825. Henvendelse må ske omgående.

Adresseforandringer

Bendix, Anthon, *bolig* fra Toftebakken 6, Valby til Hyltebjerg alle 73, I, Vanløse.
Christiansen, Arne, *bolig* fra Skogsvägen 27, Lännersta, Sverige, til Forellvägen 14, Tytesö 1, Sverige.
Duch-Hansen, Walter, *bolig* fra Østerbrogade 3, Ø, til Ålstensgatan 6–8, Bromma, Stockholm, Sverige.
Hansen, Edm., *bolig* fra H. C. Andersens Boulevard 5, V, til Kr. Sofiesvej 38. F.
Jørgensen, M. Ossian, *bolig* fra Barrvägen 1, Hultsfred, Sverige, til Hjorthøj, Sdr. Nyrup, Kalundborg. telf. Raklev 232. *Tegnestue* til Skibbrogade 10, Kalundborg, tlf. (03)5 15 2012.
Kofoed, Svend Åge, *bolig* fra Jernbanegade 11, Thisted, til Skovmærkevej 9, Bogense. *Tegnestue* Skovmærkevej 9, Bogense.

KØB OG SALG

Følgende nr. af *Arkitektens* ugehæfte
1954 nr. 26–51–52,
1955 – 50–61,
1956 – 51–52,
og *Arkitektens* månedshæfte
1954 nr. 2–3–8.
Henvendelse: arkitekterne *Bornebusch, Bruel* og *Selchau*, Øster Allé 5A, Ø. Tria 3767–3762.

STILLING TILBYDES

KOLDING KOMMUNE

Som **byplanmedarbejder** søges yngre arkitekt med interesse for byplanarbejde, herunder særlig udarbejdelse af bebyggelsesplaner. Ansøgning med oplysning om kvalifikationer og evt. tidligere beskæftigelse stiles til byplankommissionen og sendes til bygningsinspektøren, brandstationen, Kolding. Byplankommissionen i Kolding, den 4. september 1961. P. k. v. *P. Beirholm/Laur. Steffensen.*

VAKUSKUM
VAKUSKUM
En helstøbt isolering
* VAKUSKUM forbedrer k-værdien på en alm. 31 cm teglstensmur med 80 % – nemlig fra k = 1,5 til k = 0,3. Den optimale lagtykkelse er netop 8 cm.
* VAKUSKUM vejer 9 kg pr. m³, derfor kan vi uden forbehold yde garanti for holdbarhed.
* Vejledende pris: Kr. 105,– pr. m³ indsprøjtet.
DANSK FIBERPLASTIC
Tietgens Alle 106. Odense. tlf. (09) 11 27 46
Teknisk kontor:
Vilvordevej 51. Charlottenlund. tlf. (01) 66 Ordrup 1488

Ballerup-Måløv Kommune. Kommunens bygningsinspektør mangler arkitekter til behandling af byggesager vedrørende ca. 650 byggepladser i kommunen. Ansættelses- og lønvilkår i henhold til overenskomst. Det bemærkes, at den overenskomstmæssige løn i løbet af efteråret ventes forhøjet med tilbagevirkende kraft. Der ydes kørselsgodtgørelse, og kommunen vil være behjælpelig med fremskaffelse af bolig. Nærmere oplysninger kan fås ved henvendelse til bygningsinspektøren, rådhuset, Ballerup, for for så vidt angår løn- og ansættelsesvilkår til kommunens lønkontor, telefon: 970501. Ansøgninger bilagt bekræftet afskrift af eksamensbevis og anbefalinger bedes snarest fremsendt til *Ballerup-Måløv kommunalbestyrelse*, rådhuset, Ballerup.

Arkitekter. Enkelte medarbejdere søges til Lunde-Hyldegårdens tegnestue til skoler, butikscentre og montagebyggeri. Agertoft og Juul Møller, arkitekt M.A.A. BY. 4800.
Hoff og Windinge arkitekter M.A.A. MI. 705.
Alex Poulsen arkitekt M.A.A. NO. 9009.

Velkvalificerede, yngre arkitekter søges til varierende tegnestuearbejde. Løn efter kvalifikationer. Arkitekt *E. Mindedal*, Ollerup. Tlf. V. Skerninge 272.

Fredningsplanudvalget for Fyn søger som **teknisk medarbejder** en civilingeniør, arkitekt, teknikumingeniør eller landinspektør, gerne med forudgående kendskab til fredningssager og helst således, at vedkommende kan tiltræde snarest og stille hele sin arbejdskraft til rådighed. Aflønning efter finansministeriets overenskomster, således at erhvervet anciennitet kan medtages. Ansøgningen sendes til undertegnede stiftamtmand over Fyns Stiftamt, Slottet, Odense.
Odense, den 29. august 1961.
Høirup.

Medarbejder søges til projektering af offentligt byggeri. *Gravers & Richter*, arkitekter M.A.A., Park Allé 11, Århus. Tlf. 30545 & 25710.

Tegnestueservice for arkitekter. *H. Nannestad*, arkitekt M.A.A. Telefon 950506

DUPLIKERING

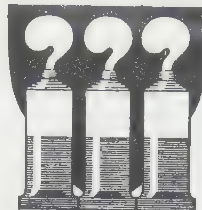
Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania,** Minerva 428.

A. BARTHOLDY & SØN

TØMRERMESTRE
ENTREPRENØRER

JUNGGREENSVEJ 8, TLF. 71 18 09 & 71 11 35

MALERFIRMA

ROBERT
RASMUSSEN

Skt. Gjertrudsstræde 6
Central 202 og 11.302

TØMRERMESTER

P. JUL. HANSEN

SOLSORTVEJ 49
GOTHÅB 1380
GOTHÅB 3300

Monies & Andersens Eftf. A/s

K. K. L. Simonsen's eftf.

Centralvarme, sanitære installationer, højtryksledninger
M-A-skinner

Frederiksborggade 22, K
Tlf. Minerva *2314

Se HFB side 582

C. MØLLMANN & CO.

MALERMESTRE

NØRREGADE 18

TLF. MINERVA 1404

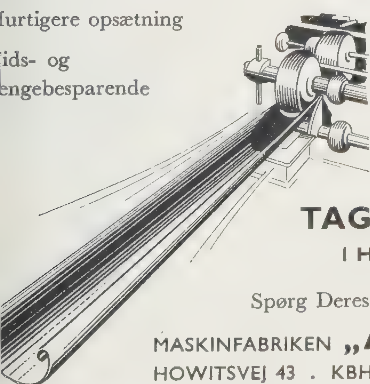
E. PIHL & SØN Uraniavej 12

Murer- & Entreprenørfirma

Indehavere

C. Pihl & K. Langvad, *Civilingeniører*

lurtigere opsætning
ids- og
engebesparende

„ARNI"
FABRIKS-
FREMSTILLEDE

TAGRENDER
I HELE LÆNGDER

Spørg Deres forhandler eller

MASKINFABRIKEN „ARNI" A/S
HOWITSVEJ 43 . KBH. F. . GO. 2347

PLASTOLITH

det fugefri VINYLGULV

*

A/s DANSK ASFALTFABRIK

Ø. Teglgade 7, SV . Tlf. Hilda 1648

Odense Tlf. 12 36 81 · Aarhus Tlf. 3 38 44 · Nysted Tlf. 87 11 88

Sådan siger de andre

Norsk arkitektur i femti år

Det norske tidsskrift Byggekunst bragte i jubilæumsnumm i maj en bemærkelsesværdig artikel om norsk arkitek skrevet af Chr. Norberg-Schultz. Den er mere kritisk jubilæumsartikler plejer at være, og har da også givet an ning til en heftig diskussion. I Arkitektnytt skriver Nils- Lund bl. a.:

Få artikler om norsk arkitektur har vakt et såd postyr som jubilæumsartiklen i „Byggekunst": „No arkitektur i 50 år". Det er ikke vanskeligt at for Desværre undlader man normalt at fremføre kr under jubilæer. I stedet roser man, hvor der er no at rose og glemmer, hvor der er noget at glemm

Arkitektstanden taber nu næppe i anseelse, fordi diskussion om kvalitet i arkitekturen bringes o lyset og frem for publikum.

Vi ved alle, hvor hensynsløse arkitekter kan vær bedømmelsen af deres kollegers arbejder. Vel at mæ hvis dommene kan afsiges uden større risiko.

Det er gavnligt, hvis debatten i større grad fo skriftlig. Herigennem tvinges debattørerne til at inde for deres meninger, hvad der forhåbentlig medføre større objektivitet og forståelse.

Arkitekterne er i den situation, at de mangler formidlende led til publikum. Pressen har ikke m arbejdere med tilstrækkelig viden om bygningskuns trods det faktum, at ingen anden kunstart har st indflydelse på menneskers miljø.

Arkitekturen er ingen hjemmekunst og har der krav på kritik og bedømmelse.

Svigter de formidlende instanser, der kunne gøres af kunsthistorikere eller journalister med ståelse for moderne arkitektur, er arkitekterne pligtet til at tage initiativet selv. At udøvende arkitek forsøger at udfylde tomrummet er således nødvend men det medfører den fare, at deres kunstner holdning influerer på deres kunstkritiske syn, og den tilstræbelsesværdige objektivitet forsvinder. I søger arkitekten sig som historiker må han også, historikeren er forpligtet til, møde sit emne med s pati og forståelse. Ellers åbner stoffet sig ikke for h

Af en kritik må det klart fremgå, hvad der er d målestok: hvilke værdier den vil kræve opfyldt, fo det bedømte hus kan optages i den gode arkitek klub. Læserne kan da på deres side bedømme, målenheden forekommer dem relevant, og i så f om den bliver brugt rigtigt.

I jubilæumsartiklen præciserer arkitekt Norb Schulz hvad krav han vil stille, hvorefter han på jagt efter huse, der opfylder disse kriterier.

Senere skriver Nils-Ole Lund:

Den første del af Norberg-Schulz artikkel kan mest karakteriseres som et opgør med den romant tradition efter århundredeskiftet.

Norberg-Schulz siger herom: „I stedet for å tre til bunns i denne egenart (landets) ved å unders våre hjemlige byggematerialers muligheter gjenn

Malerfirmaet
…TERSEN & ANDERSEN
…NDLAGT 1896 · INDEHAVER SVEN-ERIK RUFF
…ØRSTEDSVEJ 22 B · CENTRAL 2365
KØBENHAVN V

…TEEN NIELSEN
MALERMESTER

…ELEFON EVA 4955
…esterbrogade 15

MALERFIRMAET

…AXEL SEEHUSEN
Central 3670

GOTH. 9212
GOTH. 2441
…OVERBY

ALLEGADE 23

TØMRERMESTER
EMIL RASMUSSEN
Plantagevej 68 . Gentofte 1722

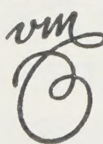

K·T·DAMGAARD-JENSEN
TELEFON *315 55 · AARHUS · ROSENKRANTZG. 12
LYSKOPI · ZINKTRYK · TEKNISK FOTO · MASKINSKRIVNING

Glarmester **K. GUHLE's EFTF.**
J. Søndergaard Hansen
Bygningsarbejde, reparation, blyvinduer, spejle
Lager af alle glassorter
Nyhavn 31 . København K . Telefon Central 7669

HANS KONDRUP
TØMRERMESTER
MASKINSNEDKERI
Vangedevej 44, Gentofte 7110 & 7109

Lars Jørgensens Enke
v/ H. M. Jensen Brydegaard
BYGNINGS-, INVENTAR- OG MASKINSNEDKERI
Wesselsgade 20 . København N . Telf. Central 4647

Aktieselskabet
V. M. BROCKHUUS
Bygnings- og inventarsnedkeri
57, Gl. Køgelandevej . Tlf. 30 50 30

L. A. LARSEN & SØN
Blikkenslager og aut. gas- & vandmester
LØNGANGSTRÆDE 21
Telefon Byen 6946
anbefaler sig med alt til faget henhørende

BYGNINGSSNEDKERNES A/S
Hillerødgade 30 – København N
•
Maskinsnedkeri og Listefabrik
Alt Bygningsarbejde udføres · Telefon 14769 . 11234

Zinktryk og Lystryk
***Byen 7457 - Byen 3514**
ATELIER ALFA
Lyskopieringsanstalt
Frederiksborggade 1

HOLGER THAARUP
MALERMESTER

CHARLOTTENLUND
LILLE FREDENSVEJ 7
TELF. ORDRUP 618

BRDR. CARNERA
GRUNDL. 1902
Mosaik
Terrazzo
Cementvarer
Granitgulve
KONTOR:
Ndr. Fasanvej 99 . Goth. 8007
FABRIK:
Kastanie allé 14 . Damsø 4265

Peter Johansen
Tømrermester

Runebergs Allé 22
Tlf. Søborg 145 - 1729

en strukturel analyse av vår gamle trearkitektur, ved å forsøke å forstå landskapets krav, trodde e realisere den nasjonale ved løsrevne motiver fra egne fortiden." Denne karakteristik af den no bygningskunsts forsøg på at finde sig selv efter forvirringen kan også bruges i de andre nordiske lan

For os nu forekommer forsøget på at skabe na nal bygningskunst gennem lånte motiver underlig a kronistisk. Men det hindrer ikke, at der blev sk mange gode huse i denne tid. Nyrops Rådhus i I benhavn, der har masser af lånte motiver blandt an fra Italien, står som noget typisk dansk og som fint hus trods sine naiviteter.

I alle de nordiske lande var disse år en kulminat af den historiske romantiske arkitekturs individualis Man kan ikke bebrejde datidens arkitekter at fulgte kulturens almindelige tendenser. Det vil v bagklogskab at påstå, at de skulle have fulgt Sulli og Lloyd Wright. De mente alle at de byggede „ægt Nyrop siger: „Arkitekturens væsen byder derimo (imod det at pynte op med påklistrede unødvend heder), „at stræbe efter at give alle uskønne ting smuk og rimelig form og derved hædre deres nødv dighed, at smykke sandheden i stedet for at besmy usandheden."

I stedet for at rette opmærksomheden på tid historiske motivlån kunne man snarere lægge v på det forhold, at det var i denne tid at det lykke for arkitekterne at omdigte de historiske stilarter benytte dem i deres personlige formsprog.

Som Norberg-Schulz påpeger fik tyvernes klassicis ikke nogen varig indflydelse på norsk arkitektur. I blev en isoleret foreteelse. Man havde ikke no tradition, der havde mulighed for at værdsætte krav om strenghed i den arkitektoniske opbygning, monumentalitet og symmetri.

Klassicismen var et internationalt stilfænomen Danmark blev virkningen langt dybere. Vi har a haft et ønske om balance og gennemarbejdelse. klassisk drag går derfor gennem al dansk arkitek og sikrer den derved en kontinuitet gennem alle c skiftelser i stil.

Som „50 års norsk arkitektur" viser, ligger vans lighederne ved at skrive norsk arkitekturhistorie, bla andet i savnet af gennemgående træk. Den bliver de i højere grad en gennemgang af enkeltværk end opsummering af fælles karakteristika.

Funktionalismens gennembrud i Norge bragte d imod adskillige fine værker, og Norberg-Schulz gi en udmærket indførelse i dette brogede årtis be frembringelser.

Er man ikke uenig i rækken af medtagne huse, stiller man sig straks tvivlende til strukturanalys Også de funktionalistiske arkitekter lånte jo form motiver.

Jeg kan derfor ikke udfra et struktursynspunkt at der er så kollossal kvalitetsforskel mellem denne den foregående epoke. I begge finder der løsre motivlån sted: i den første af historisk formel ar den anden af ren formel art.

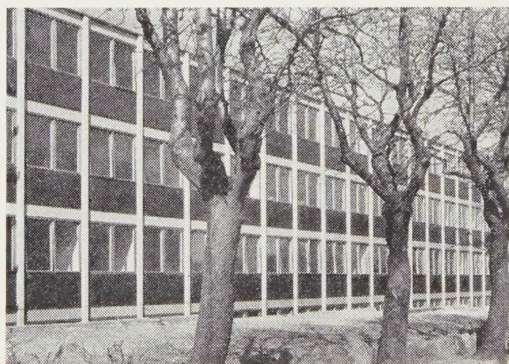
det er den sidste detalje

der fuldender værket . . !

Seaporclad-facadeelementer består af en emaljeret stålplade, lamineret på f. eks. eternit, kork, foam-glass e. l. Emaljepladerne fremstilles med glat, nubret eller semimat overflade i næsten alle farver. Pladerne og farverne er vejrbestandige og upåvirkelige overfor temperaturchok, så risiko for krakelering er minimal.

SEAPORCLAD OG SEAPORCEL FACADEPLADER

SLAGELSE GYMNASIUM

Arkitekter: H. Steudel M. D. A.
J. Knudsen Pedersen M. D. A.
T. Corfitsen M. A. A.

Vinduespartier: Snedkermester Poul Nielsen.

GLUD & MARSTRAND

GLUD & MARSTRANDs facadeplade-afdeling (C 1106) er til rådighed med alle oplysninger

Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S,